

sosiolognytt

UTGITT AV NORSK SOSIOLOGFORENING

40. ÅRGANG

#3/4-2015



Takk?

SOSIALE MEDIER FTW – I MÅLMANIENS TID – SOSIOLOGI
I ET VOLDELIG DEMOKRATI – LEDELSE I UH-SEKTOREN –
SOSIOLOGISK KRIM – SOSIOLOGIEN OG SAMFUNNET

UTGITT AV NORSK SOSIOLOGFORENING (NSF)

Postadresse:

Norsk sosiologforening
v/ ISS, Universitetet i Oslo,
PB 1096, Blindern, 0317 Oslo

Telefon: 22 85 97 26 (Inger Marie Hagen)

Faks: 22 85 52 53

E-post: post@sosiologforeningen.no

Internett: www.sosiologforeningen.no

REDAKSJONEN

Ansvarlig redaktør:

Jan Frode Haugseth (HiST)

Redaksjonsadresse: Jan Frode Haugseth,
Lauvsangervegen 1 A, 7033 Trondheim

Redaksjonssekretær: Thomas Ueland Torp

Redaksjonen: Arve Hjelseth, Vilde Blix
Huseby, Malene Paulsen Lie, Anne Ryen.

Design: Cazawa Design

Opplag: 700 stk

EKSTERNE BIDRAGSYTERE

Kevin Dooley, Helene Aarseth, Pål Veiden.

ARBEIDSUTVALGET

Inger Marie Hagen (leder)

mh@fafo.no

Fredrik Engelstad (nestleder)

fredrik.engelstad@sosgeo.uio.no

Jon Hovland (kasserer)

jonhov@gmail.com

Kaja Reegård (sekretær)

kar@fafo.no

Marianne Dæhlen (1. styremedlem)

marianne.dahlen@nova.no

Helene Loe Colman (2. styremedlem)

Helene.L.Colman@bi.no

Bård Ketil Engen (web)

bard-ketil.engen@lui.hio.no

Irene Prestøy Lie

Prestoylie@gmail.com

Vilde Blix Huseby

vilde.blix@gmail.com

Are Skeie Hermansen

are.sherman@gmail.com

Forsideillustrasjon: Kevin Dooley

Frist neste nummer: 1. april 2015

Bidrag til Sosiolognytt leveres elektronisk til:
sosiolognytt@sosiologforeningen.no

REDAKTØRENS SPALTE JAN FRODE HAUGSETH

Kjære leser

Du holder nå den siste utgaven av Sosiolognytt i hendene. Den siste utgaven, ever! Sosiolognytt har blitt utgitt i 40 åranger. Nå tar ny teknologi og moderne løsninger over.

Inger Marie Hagen skriver mer om begrunnelsen i sin leder. Etter dette nummeret er det altså Sosiologen.no og ny redaktør Vilde Blix Huseby som gjelder. Alle sosiologer: Jeg har skrevet det før – lag deg en ny startside på nettleseren din. Eller en snarvei til sosiologen.no på mobilen din. Det er ikke vanskelig.

Dette nummeret inneholder noen glimt fra tidligere Sosiolognytt-utgaver – inkludert en sosiologisk krimklassiker fra 1991, et intervju om hvordan ledelse i akademia bør være, en diagnose av sosiale medier og fellesskap, et intervju med sør-afrikanske Karl von Holdt – samt informasjon om det neste store evenementet: Vinterseminaret januar 2016.

I redaksjonen har vi hatt tilgang til et lite knippe eldre utgaver av Sosiolognytt. Et kjapt tilbakeblikk antyder at det gjennom årene har vært betydelig variasjon i innhold og tema. Mens noen åranger i sin helhet har vært viet til referater og hedersprisomtaler, har det i andre tider vært for eksempel krimnoveller.

Det eldste nummeret vi har er #2/1991. Den gang, og i mange år etterpå, het det forresten Sosiolog-nytt, ikke Sosiolognytt. Før 1991 har vi ingenting. Etter 1991 er det relativt store svarte hull i kildegrunnlaget vårt. Det går rykter om at det finnes et arkiv med alle nummer et eller annet sted på Blindern, men ingen vi har spurt vet noe konkret. Men vi vet at opp gjennom tiden har blant annet Roy A. Nilsen, Elin Kristin Bye, Pål Meland, Randi Wærdahl og Turid Nondahl vært redaktører.

Hvis vi ser 10–12 år tilbake begynner vi å få et relativt komplett digitalt arkiv. Arve Hjelseth var redaktør fra #3/04 til #2/08. Mens første del av hans periode bestod av mye småstoff og møtereferater, ble det etter at Line Dugstad ble med i redaksjonen et mer nyhetsorientert blad som tok opp viktige saker som betalte informanter og overforbruk av enkelte sensorer på masteroppgaver. Mot slutten av Hjelseths tid ble det innført ny layout, lagd av Casawa design, noe som også krevde ombrekking og trykk. For dette så Sosiolognytt faktisk litt ut som om det var kopiert opp på kopimaskin.



Jon Rogstad tok over fra #3/08, og med god hjelp av Arnfinn H. Midtbøen ble det produsert et blad med variert innhold, portretter, intervjuer og debatter. Duoens Sosiolognytt var også et viktig medium for å kåre og kommunisere de viktigste bidragene i norsk sosiologisk kanon, da denne ble kåret i 2009–2011.

Hans Erik Næss tok over iløpet av 2011. Næss produserte sju nummer med alt fra profilintervjuer, essay, debatt og kommentarer. Næss var opptatt av blant annet forskningskommunikasjon, rally og samfunnsvitenskapens status og rolle i offentligheten.

I min redaktørtid har jeg og redaksjonen produsert 10 temanummer, om alt fra sosiologiens endring, kjærlighet, industrialiseringen av akademia, byråkratiet, raushet, litteratur, kvalitet, religion, sosiologiske kritikker og ikke minst ensomhet.

Jeg vil takke alle medarbeidere som har bidratt i redaksjonen (navnene står i venstre kolonne), men spesielt vil jeg trekke fram Arve Hjelseth og Vilde Blix Huseby som begge har levert solide saker til omtrent alle nummerne, og Thomas U. Torp som har hjulpet meg mye med det administrative arbeidet.

Takk for meg, og nå kan du fiske fram mobilen og sette en ny startside.

Jan Frode

jan.frode.haugseth@sosiologforeningen.no

INNOLD SOSIOLOGNYTT 1/15

- 2 Redaktørens spalte
- 4 Lederens spalte
- 6 I målmaniens tid
- 8 Sosiologi i et voldelig demokrati
- 14 Vinterseminaret 2014
- 18 Hvordan bør ledelse i UH-sektoren være?
- 22 Samfunnet som forsvant
- 32 Sosiale medier FTW
- 35 Sosiologien og samfunnet

MEDLEMSKAP NSF

Vil du bli medlem i Norsk sosiologforening?
Gå inn på <http://www.sosiologforeningen.no/>

NORSK SOSIOLOGFORENING LOKALLAG

Østlandet:

Linn Westmark (leder),
linn.westmark@gmail.com

Vestlandet:

Janne Cecilie Johansen (leder),
janne.c.johansen@svt.uib.no

Stavanger:

Lene Forgaard (leder),
lene.forgaard@lyse.net

Trondheim:

Thomas Ueland Torp (leder),
tutorp@gmail.com

Agder:

Anne Ryen (leder),
anne.ryen@uia.no

Tromsø:

Inger Marie Holm (leder),
inger.m.holm@uit.no

Nordland:

Berit Skorstad (leder),
berit.skorstad@uit.no

Finn mer informasjon om lokallagene på:
www.sosiologforeningen.no



Så var det over.....?

Det er – for å være ærlig – ikke så ofte vedtak i Sosiologforeningens landsstyre får de store konsekvenser. Men denne gangen er det tilfelle; Sosiolognytt er historie.

Og hvordan kunne vi??? Jo, det er så enkelt som at vi er en liten forening med knappe ressurser. Vi har valgt å satse på Sosiologen.no og trenger penga. Begge deler blir for mye for vår økonomi.

Jeg skal ikke bruke plass på å argumentere for at nettet er fremtiden, imotegå argumenter om ulike renessanser eller invitere til mellomløsninger, men bare understreke at vi i AU og landsstyret håper at Sosiolognytt stolte historie får en myk inngang inn i den nye verden. Det er – kort sagt – ingenting som er skrevet i Sosiolognytt som ikke kan skrives på nett (og i parentes bemerket – scanning av gamle utgaver slik at mest mulig blir liggende på Sosiologen.no har vært en prioritert oppgave).

Noens første artikkel, noens utbrudd mot gamle håpløse eller unge håpløst naive sosiologer, reportasjer fra Vinterseminaret eller lokallagenes aktiviteter. Intervjuer med storheter – eller en av de mange hverdagssosiologene. Innlegg fra tåkefyrster som knapt selv skjønner det de skriver, eller snusfornuftig statistikk. Innblikk i deler av faget som gjør bindestrek til et for svakt uttrykk. Lister over favorittbøker, artikler eller velferdsforskere. Besøk på arbeidsplasser med mange sosiologer, alt for få sosiologer, eller hjertesukk fra frustrerte doktorgradsstudenter. Flammende kritikk av universiteter, forskningsinstitutter, forskningsråd eller makta i sin alminnelighet. Få det ut på nettet!

Og bli med videre. Sosiologen.no ligger der åpen for alle som vil lese eller bare titte litt. Medlemmene får altså ikke lenger et blad i posten. Samtidig vet vi at Sosiologisk Tidsskrift om ikke lenge er open access –

som det så pent heter på norsk. Her har vi i AU og Landsstyret også vært klare – foreningen har ikke penger til å opprettholde papirversjon, her må eventuelt noen andre trå til. Acta er fortsatt en del av medlemskapet, men finnes tilgjengelig på svært mange sosiologarbeidsplasser.

Medlemskap i foreningen er altså bare kostnader for den enkelte. Vel å merke om man ikke vil ha en egen forening for sosiologer i Norge, vite at det kommer Vinterseminar til neste år også, lese litt på Sosiologen.no en dag det regner eller det går treigt på jobben, stikke innom et arrangement i lokalavdelingen eller bare vite at man er med i et fellesskap.

Tusen takk for innsatsen til Jan Frode og mange andre før han. Takk til redaksjonsmedlemmer og andre bidragsytere. Det fortsetter!

Inger Marie Hagen



I MÅLMANIENS TID



Av: Helene Aarseth

Vi lever i en tid med evig jakt etter noe der fremme. Etter dagdrømmer som aldri vil gå i oppfyllelse.

Instrumentell fornuft er en viktig ingrediens i vestlig modernitet. Det er noe enhver sosiolog vet. Men det siste tiåret har den instrumentelle fornuften antatt en nærmest manisk karakter. I forskningsindustrien, utdanningsmarkedet og helseforetakene brer den seg med en selvforklarende og selvforsterkende kraft i form av målstyring, rangering og evidensbasering.

Det er ikke bare på jobben vi måler og rangerer. En tur i skogen handler i dag om kalorier, puls og hjerteslag. Som Odd Børretzen sier i sangen om femmila: 'ingen blir forlovet under slike forhold'.

En angsthåndtering

Om målemanien næres av angsten for ikke å henge med i den akselererende globale konkurransen eller rett og slett representerer behov for kontroll i en omskiftelig og uoverskuelig verden er ikke lett å si. Mest sannsynlig er det en kombinasjon. Min hypotese er i alle fall at det dreier seg om en form for angsthåndtering. Som Mark Carrigan sier på bloggen sin om livet i dagens akademier: «Anxieties thrive, demands intensify, and metrics hold the tangled web together».

Veien fra tellekantenes hegemoni til affektenes magi er kort. Jo mer entydig man kan sortere og rangere tapere og vinnere, jo sterkere blir angsten for å havne blant de første. Da trigges kanskje fantasiene om å

Veien fra tellekantenes hegemoni til affektenes magi er kort.

Om samtidsdiagnoseserien på sosiologen.no.

I skrivende stund har sosiologen.no levd i ni måneder. Fremover kommer Norsk Sosiologforening til å bruke nettsiden enda mer aktiv som informasjons- og formidlingskanal, og etter dette nummeret tar nettsiden over for Sosiolognytt.

Medlemmer av Sosiologforeningen vil etter årsskiftet motta nyhetsbrev fra sosiologen.no som del av medlemskapet, men lik oss gjerne på Facebook for å sikre deg oppdateringer. Noe av det vi har gjort det siste året, er å lage en serie med samtidsdiagnoser fra norske sosiologer. Her trykker vi det sjette i rekken av totalt ti bidrag – NOVA-forsker Helene Aarseths «I målmaniens tid». For å lese flere samtidsdiagnoser – besøk sosiologen.no. Mvh, redaktør Vilde Blix Huseby

være fremragende, evident og eksellent, nøkkelbegreper i dagens magiske vokabular. I møte med denne magien nytter det lite å sette seg til motverge. Å fremholde at det finnes kvaliteter som ikke kan måles blir et dårlig skjult forsøk på tilsiløring av de faktiske, målbare, forhold. "If you can't count it, it doesn't count. If you can count it, it isn't it" – het det før. Nå er det kun første ledd som gjelder.

Depersonliggjøring

Men dette er ikke hele bildet. Vi lever jo også i en tid der selvet og dets drømmer står i sentrum, der barn sosialiseres til å finne seg selv mer enn å finne sin plass. Disse barna frykter

depersonliggjøring mer enn noe annet, og de vil ha jobber med mening og selvutfoldelse. Men heldigvis, sier noen, blir de nødt til å innordne seg i konkurransen og målstyringen. Og det blir de. Der muligheten for mening er høy, blir nemlig konkurransen sterk og måleregimet særlig gjennomtrengende.

Hva skjer da med lengselen etter personlig mening og sammenheng? Svaret jeg fant i en studie av finanseliten er at den intensive-res. Derfor er det slett ikke målstyringens jernbur vi lever i, men en tid der personlig meningssøken intensiveres, komprimeres og outsources. Et særlig tydelig bilde på dette er mindfulness-bølgen. Å være til stede i det vi gjør er ikke noe vi søker i det vi gjør, men er stykket ut og avgrenset til en tolv minutters yogaøvelse, eller annen målrettet tilstedeværelse. Alt for å styrke vår evne til coping og resilience, merkverdig nok også del av dagens magiske vokabular. Effekten er dessuten evidensbasert.

Målemaniens columbiegg

Det jeg foreslår, er altså ikke at det har skjedd en enveis forskyvning i modernitetens spenning mellom instrumentell og romantisk fornuft, men at vi lever i en tid

med et særlig dypt og i visse henseende særlig potent motsigelsesforhold mellom disse. Jo mer vi presser oss til å imøtekomme utvendige målbare krav på kortest mulig tid, jo mer vi konkurrerer og effektiviserer, jo mer ser vi frem til å pusse opp kjøkkenet, til sommeren på hytta eller den store Asia-reisen. Det som driver oss, er ikke følelsen av at det vi gjør har et mål og en mening i seg selv. I stedet projiseres vår lengsel etter mening over i denne andre drømmeaktige verden i god avstand til hverdagsliv og arbeidsliv.

Men drømmene vil aldri gå i oppfyllelse, de må hele tiden rettes mot nye mål om noe vidunderlig der fremme. Det er dette Colin

Campbell har beskrevet som kapitalismens romantiske ånd: Den evige jakten på, og dagdrømmer om, nye og i prinsippet realiserbare drømmer.

Dette er muligens målemaniens columbiegg: muligheten for mening i hverdagslivet forringes, jakten på uttelling intensiveres. En dag får vi kanskje råd til å reise på en måneds yoga retreat i India.

Men drømmene vil aldri gå i oppfyllelse, de må hele tiden rettes mot nye mål om noe vidunderlig der fremme.

Illustrasjon: Lisbeth Moen

Sosiologi i et voldelig demokrati

-et Intervju med Karl Von Holdt



Av: Alf Gunvald Nilsen

"Out of the experience of an extraordinary human disaster that lasted too long, must be born a society of which all humanity must be proud."

Slik annonserte Nelson Mandela Sør-Afrikas overgang fra apartheid til demokrati til verden i sin første tale som landets president i 1994. Mandelas ord reflekterte det faktum at apartheidregimets fall utgjorde en spektakulær seier etter flere tiår med folkelig kamp og mobilisering – en seier som gjorde det mulig for et flertall av landets befolkning å se mot fremtiden med håp. To tiår etter dette vannskillet utfordrer den sørafrikanske sosiale virkeligheten denne optimismen: til tross for innføringen av universelle politiske rettigheter preges landet av ulikhets- og fattigdomsstrukturer med en klar rasemessig profil. Og i det som ofte har blitt referert til som Regnbuenasjonen, har misnøyen som vokser ut av den vedvarende fattigdommen og de dyptgående ulikhetene resultert i en serie fremmedfiendtlige angrep på migranter fra andre afrikanske land.

Hvilke utfordringer står en sosiolog overfor i sine forsøk på å analysere og forstå et slik komplekst og motsetningsfylt scenario?

Sør-Afrikas Voldelige Demokrati

"Det er mye som er både paradoksalt og forvirrende", sier Karl Von Holdt, førsteamanuensis og leder for Society, Work and Development Institute ved University of the Witwatersrand når jeg ber ham om å gi meg en sosiologisk diagnose av det sørafrikanske

samfunnet to tiår etter overgangen fra apartheid til demokrati. Von Holdt snakker ikke bare som sosiolog, men som en person som har beveget seg mellom aktivisme og akademiasiden tidlig på 1980-tallet, da han begynte å arbeide med voksenopplæring i lese- og skriveferdigheter i den uformelle bosettingen Crossroads, helt i utkanten av Cape Town.

På en side mener han at det er nødvendig å anerkjenne hvor viktig apartheid-regimets fall faktisk var: "Den verdenen som vi levde i, med rasebaserte dominans og undertrykking, med en hverdagslig institusjonalisert brutalitet, og med et totalt fravær av rettigheter for den svarte majoriteten – vekten av alt dette er borte." Samtidig er samfunnet fortsatt preget av at en dypt ekskluderende maktstruktur, men Von Holdt hevder allikevel at det vil være ukorrekt å utelukkende fokusere på hvor lite som har endret seg over de siste tyve årene. For ham er det heller viktig å ta inn over seg hvordan de endringene som har funnet sted utfordrer enkle sosiologiske kategoriseringer: "Både sosiologisk og politisk konfronterer vi et slags analytisk tyranni, i form av teorier om hvordan stater og samfunn skal fungere som har sitt opphav i den vestlige moderniteten. Fordi samfunnet vårt er så voldelig er det lett å konkludere med at vi ikke har et demokrati, og dermed også fortvile over våre mangler. Men jeg tror det er nødvendig å se annerledes på ting – både når det kommer til hvordan disse begrepene oppsto i vestens historie, og når det kommer til hvordan de brukes i den sørafrikanske konteksten."

Det er nettopp dette forsøket på å se



Karl Von Holdt

annerledes på ting som har ført Von Holdt til å foreslå at Sør-Afrika bør tenkes på som et voldelig demokrati. Det første skrittet i dette resonnementet består i å vurdere hvorvidt vold og demokrati faktisk er gjensidig utelukkende, slik som de ofte anses for å være. Og dette er en vurdering som må foretas både når det kommer til statsdannelsesprosesser i europeiske samfunn og til den sørafrikanske samtiden: "I en europeisk kontekst er det lett å tenke på moderniteten som en prosess som strekker seg over flere århundrer der befolkninger avvæpnes og pasifiseres, samtidig som fredelige prosedyrer for konfliktløsning institusjonaliseres. Men om vi tenker på moderniteten i et mer globalt perspektiv blir det klart at disse prosessene var relatert til, og løp parallelt med, voldelig erobring og dominans

gjennom kolonialismen. Dette var helt avgjørende for Europas utvikling. I Sør-Afrika har vi derfor erfart moderniteten som en særdeles voldelig prosess – vi har opplevd vold i fire hundre år!"

I følge Von Holdt er samtidens vold relatert til en av de mest grunnleggende endringene som er i ferd med å utspille seg i det

sørafrikanske samfunnet, nemlig fremveksten av svarte eliter – en prosess som ofte spiller seg ut i form av konflikter innad i statsapparatet. Han påpeker at denne dynamikken må forstås i lys av

overenskomsten som dannet grunnlag for avviklingen av apartheidssystemet: "Den politiske overenskomsten i Sør-Afrika knesatte både sosioøkonomiske og politiske rettigheter. Men den beskyttet også eiendomsrettigheter. Fordelingen av eiendom i Sør-Afrika

To tiår etter dette vannskillet utfordrer den sørafrikanske sosiale virkeligheten [...] optimismen.

er selvfølgelig formet av 360 år med kolonialt ressursrov og apartheid, og er dermed preget av ekskluderingsmønstre med en svært klar raseprofil.” I og med at landets grunnlov begrenser mulighetene for systematisk omfordeling av eiendom og inntekt blir statens sentrale rolle i økonomien svært viktig for fremveksten av en elite blant landets svarte majoritet: ”Staten er den største arbeidsgiveren i Sør-Afrika, og har også store budsjetter for forskjellige anbudskontrakter. Det er enorme ressurser knyttet opp til disse prosessene, og det å få tilgang på disse ressursene spiller en avgjørende rolle i de elitedannelsesprosessene vi er vitne til,” sier Von Holdt. ”For å komme i en maktposisjon, og for å klare å holde på denne maktposisjonen, trenger du et nettverk av allierte og støttespillere som nyter godt av din maktposisjon. Det blir derfor nødvendig å ha tilgang på rikdom og ressurser som kan fordeles til forskjellige grupper for å bygge opp politisk kapital. Og om du ønsker å være en vellykket entreprenør trenger du selvfølgelig også politiske forbindelser. På denne måten er rikdom og politikk vevd sammen i denne nye elitedannelsen.”

Maktkamper i dagens Sør-Afrika utkrys-talliserer seg rundt disse dynamikkene og antar en stadig mer voldelig form når forskjellige grupper mobiliserer mot hverandre: ”Det er her kampene foregår,” sier Von Holdt, ”og det er harde kamper det dreier seg om.”

Et annet aspekt ved Sør-Afrikas voldelige demokrati knytter seg til spredningen av protester i fattige lokalsamfunn. Slike protester – som ofte knytter seg til misnøye med det offentlige tjenestetilbudet – blir gjerne fremstilt som en autonom form for motstand som utøves av landets ekskluderte grupper. Von Holdt er imidlertid ikke overbevist om sannhetsgehalten i slike analyser: ”Elitedannelsens dynamikk går i stor grad ut på å gi fattige grupper tilgang på res-

surser, og derfor oppstår det også forbindelser mellom forskjellige fremvoksede elitegrupper og fattige lokalsamfunn.”

Disse forbindelsene ble svært klare for Von Holdt da han og et team av forskere foretok en undersøkelse av lokale protester i provinsene Mpumalanga og Gauteng: ”Det vi etter hvert ble klar over var at det fins en nær relasjon mellom de ledende figurene i disse protestene og politiske nettverk innad i ANC. Folkene som ledet protestene var ofte del av en spesiell faksjon i det lokale ANC, som tok sikte på å posisjonere seg i partiets lokalavde-

ling og lokale politiske styringsorganer.” Samtidig som han sier dette er Von Holdt nøye med å påpeke at denne relasjonen ikke må forstås dithen at lokale protester ikke var basert på genuin misnøye, eller at fattige lokalsamfunn simpelthen manipuleres av makt-hungrige politiske eliter: ”Det finnes et ekte og dyptgående sinne i lokalsamfunnene, og om lokale politikere ønsker å posisjonere seg som en elite må de knytte an til denne misnøyen. På denne måten kan man derfor også si at fattige grupper bruker lokale politiske ledere for å finne en stemme og for å få tilgang på knappe ressurser. Ressurser er altså ikke bare noe som eliter deler ut etter eget for-godtbefinnende; det er også noe som fattige grupper gjør hevd på.”

Sør-Afrikas politiske landskap preges også av andre viktige endringsprosesser. Noen av disse kan knyttes tilbake til massakren ved Marikana i august 2012, da 34 streikende gruvearbeidere ble skutt og drept av sørafrikansk politi. Massakren har blitt stående som en manifestasjon på hvordan Sør-Afrikas demokrati er preget av både en sterk protestkultur, men også en utstrakt bruk av vold. Hendelsen inspirerte en rekke organisatoriske brudd som har svekket ANCs grep om landets fagbevegelse. Sent i 2014 ble initiativet United Front lansert som en bred koalisjon av progressive sosiale bevegelser som tok sikte på å

gjenopplive venstresiden i landet. Dannelsen av Economic Freedom Fighters – et nytt politisk parti ledet av Julius Malema, som tidligere sto i spissen for ANCs ungdomsorganisasjon – med et program som tar sikte på radikal omfordeling og utvidelse av landets velferdsapparat har også utfordret ANC: ”Fremtiden er svært uvisst,” sier Von Holdt, ”men disse hendelsene kan tolkes som en indikasjon på at ANCs hegemoniske posisjon er i ferd med å svekkes. Det finnes selvfølgelig flere forskjellige mulige utviklingsretninger, og til tross for at deres posisjon er svekket er det viktig å huske på at ANC fremdeles er i stand til å dominere på lokalt nivå – det er fremdeles en svært mektig organisasjon.”

Bourdieu, Fanon og Voldens Sosiologi

Von Holdts diagnose av Sør-Afrikas voldelige demokrati er nært knyttet til et annet nøkkeltema hans forskning, som knytter seg til den sosiologiske analysen av vold mer generelt. I en fascinerende artikkel i Current Sociology utforsker Von Holdt det høye voldsnivået som knytter seg til politiske mobiliseringsprosesser i Sør-Afrika gjennom en konfrontasjon mellom teoriene til henholdsvis Pierre Bourdieu og Franz Fanon. Denne konfrontasjonen kan igjen spores tilbake til Von Holdts samarbeid med Michael Burawoy, som i 2012 ga opphav til boka Conversations with Bourdieu: The Johannesburg Moment (Wits University Press). ”Mitt bidrag til den boka knyttet seg til å se på Bourdieu og hans teorier via sørafrikanske sosiale virkeligheter, og å tenke gjennom hva han har å si samt å identifisere tomrommene og stillhetene i hans bidrag,” sier Von Holdt. ”Samtidig var det interessant å se på Sør-Afrika gjennom Bourdieu, fordi hans arbeid er konsentrert om en særdeles finstemt forståelse av hvordan en sosial orden er satt sammen og hvordan denne ordenen reproducerer seg selv. Og spørsmålet er hvorvidt Bourdieus forståelse av sosial orden kan

hjelp oss med å forstå det sørafrikanske samfunnet.”

For å få et grep om dette spørsmålet har Von Holdt forsøkt å identifisere dissonansene og resonansene mellom Bourdieus teorier om symbolsk vold og Fanons forståelse av den koloniale ordenens vold: ”I den koloniale situasjonen fungerer ikke symbolsk vold slik som Bourdieu foreslår; symbolsk vold er ikke tilstrekkelig til å forklare sosial orden. Men samtidig er det allikevel slik at begrepet symbolsk vold kan hjelpe oss med å utvikle en annerledes forståelse av det som Fanon

”I den koloniale situasjonen fungerer ikke symbolsk vold slik som Bourdieu foreslår; symbolsk vold er ikke tilstrekkelig til å forklare sosial orden.”

snakker om når han tar for seg kolonialismens rasisme og vold – altså at denne volden ikke bare er fysisk og materiell, men også symbolsk.”

”Det som er interessant med disse to tenkerne er at Fanon – spesielt i hans senere arbeid – opererte på et terreng som var nesten utelukkende definert av den koloniale og postkoloniale ordenen, hvor modernitetsutvikling og voldsutøvelse går hånd i hånd; det vil si, et terreng der det moderne er voldelig. Bourdieu, på sin side – om man ser bort fra hans tidligere erfaringer i Algerie – opererer nesten utelukkende i kontekst av et pasifisert vestlig samfunn. Og det som jeg synes er interessant er å vende disse betraktningene tilbake mot Bourdieu og spørre om den vestlige moderniteten faktisk fungerer slik som han hevder at den gjør. Selv er jeg ikke overbevist om at den gjør det – spesielt sett i lys av vestens pågående krise, som synes å få mange etablerte antakelser til å kollapse. Hva skjer med Bourdieus begrep om symbolsk vold i en kontekst preget av massearbeidsledighet? Eller i en kontekst der statlige velferdsgoder avvikles? Hvor banker og storselskaper synes å dominere? Jo, antakelsen begynner å bryte sammen.”

Jeg påpeker at det finnes en viss likhet mellom dette argumentet og påstanden som Jean og John Comaroff fremsetter i boken Theory From the South: Or, How Euro-America is Evolving towards Africa (Paradigm Publishers, 2011) – nemlig at det er det

globale Sør som tilbyr oss de mest interessante innsiktene i hvordan den moderne verden henger sammen og er ferd med å utvikle seg. Dette er imidlertid ikke et argument som Von Holdt er umiddelbart komfortabel med: "Jeg er nok litt skeptisk til den påstanden – ikke minst fordi at det globale Nord alltid har klart å bevare sin spesielt privilegerte rolle. Og det grunnleggende spørsmålet er fremdeles hvordan det globale Nord fremdeles klarer å dominere både velstands- og kunnskapsproduksjon. I den forstand går det ikke an å hevde at Sør er i ferd med å begynne å dominere over Nord."

Når det er sagt, er Von Holdt imidlertid svært klar på at det er nødvendig med radikal nytenkning: "Det fins visse analytiske innsikter og begrepsmessige innovasjoner som man kan utvikle i og for det globale Sør som også medfører en ny gjennomtenkning av begrepsapparater knyttet opp til det global Nord og nordlige virkeligheter." Jeg spør ham om hvordan dette argumentet står i forhold til Raewyn Connells prosjekt om teori fra Sør: "Jeg foretrekker å snakke om teori-dannelse fra Sør. Jeg synes det er vanskelig å se for meg en fullstendig alternativ måte å tenke om disse spørsmålene på nettopp fordi vår egen tenkning er så vestlig. Hvordan og hvorfra skal man finne en alternativ kunnskap?" Ifølge Von Holdt er den sørafrikanske samfunnsvitenskapen dypt preget av at den er utviklet av den hvite settler-elitens radikale barn, som er knyttet til verdenssystemets metropoler gjennom både språk og historie. Dette har igjen viktige konsekvenser for kunnskapsproduksjon: "Jeg er selv et avkom av den hvite settler-eliten, så det er dette som er grunnlaget for mitt arbeid. Vi er så nært knyttet opp til vestlige kunnskapsformer at vi blir nødt til å tenke mot og gjennom disse formene. Men det betyr selvfølgelig ikke at ikke andre kan utforske innfødte tenkemåter; det kan oppstå viktige dynamikker av slikt."

Offentlig Sosiologi i Sør-Afrika etter Apartheid

Fra spørsmål om den vestlige sosiologiens grenser og begrensninger beveger samtalen vår seg inn på utfordringene som knytter seg til det å bedrive offentlig sosiologi i Sør-Afrika etter apartheidregimets fall. Von Holdt, som har en karriere som er preget av reiser frem og tilbake mellom akademien og aktivisme, vektlegger at han opplever det som

"Så for meg er tanken om at offentlig sosiologi utgjør en rendyrket progressiv form for kunnskap – og motsatt, tanken om at policy-sosiologi er en korrumpert kunnskapsform – ikke overbevisende. Til syvende og sist fins det et gjensidig avhengighetsforhold mellom politisk opprør og politisk styring."

umulig å praktisere offentlig sosiologi som en rent opposisjonell aktivitet: "Progressive sosiologer ønsker gjerne å konsentrere seg om å gå inn i dialog med sosiale bevegelser; det er disse bevegelsene som utgjør den kraften som privilegeres innenfor progressiv sosiologisk analyse og den kraften som sosiologien må forholde seg til om

den i det hele tatt skal ha politisk betydning." Hans eget institutt SWOP, legger han til, ble grunnlagt nettopp på en slik visjon, og i nært samarbeid med fagforeningene som kom sammen for å danne landsorganisasjonen COSATU i 1985.

Men med overgangen til demokratiet var plutselig tidligere opposisjonelle krefter å finne i maktposisjoner, og dynamikken i SWOPs arbeid gikk dermed gjennom viktige endringer. SWOP begynte å samarbeide med progressive regjeringsdepartementer, og det er nettopp erfaringene fra dette arbeidet som gjør at Von Holdt stiller spørsmålsteget ved gyldigheten i det å tenke på policy-sosiologi og offentlig sosiologi som vanntette skott: "Policy-sosiologi tenkes ofte på som en skitten business der du får betalt for å komme frem til resultater som makthavere er interessert i å se. Dermed er policy-sosiologien en virksomhet som støtter opp om status quo heller enn endringsorienterte krefter. Men når du jobber med fagforeninger er det en gang slik at til tross for at du da operer på et kritisk terreng så ønsker også fagforeningsaktivistene policy-relevant kunnskap. De trenger å foreslå forskjellige løsningsmodeller i

forhandlingssituasjoner, og dette er til syvende og sist policy-spørsmål. Så for meg er tanken om at offentlig sosiologi utgjør en rendyrket progressiv form for kunnskap – og motsatt, tanken om at policy-sosiologi er en korrumpert kunnskapsform – ikke overbevisende. Til syvende og sist fins det et gjensidig avhengighetsforhold mellom politisk opprør og politisk styring."

I følge Von Holdt er situasjonen i Sør-Afrika i dag preget av at ANC i stadig økende grad domineres av reaksjonære krefter, og dermed blir det også stadig mer nødvendig å anvende et maktkritisk perspektiv: "Sett på denne måten er vi igjen i ferd med å bevege oss i retning av en mer opposisjonell form for kunnskapsproduksjon. Det er også en utfordring for oss at de praksisene og prinsippene vi i vår tid utviklet for å jobbe

med fagforeninger ikke fungerer lenger på grunn av de fremvoksende konfliktene innad i den sørafrikanske fagbevegelsen. De gamle reglene fungerer ikke lenger, og dermed

endres også måten vi bedriver offentlig sosiologi på." Dette betyr allikevel ikke at den offentlige sosiologien er i ferd med å bli en rendyrket opposisjonell praksis: "Om du ønsker å delta i debatter på en måte som

kan gjøre en forskjell i den politiske styringen av et samfunn, eller om du ønsker å påvirke måten motstand organiseres og utøves på, må du uansett inngå visse kompromisser med makten som rå. Noen er selvfølgelig mer komfortable med å innta en posisjon som er utelukkende kritisk. Men til syvende og sist vokser begrepsmessige nyvinninger ut av å forsøke å forstå en virkelighet som konstant utfordrer deg."

"De gamle reglene fungerer ikke lenger, og dermed endres også måten vi bedriver offentlig sosiologi på."

Velkommen til Øyer

Husker du at det var vinter-OL i Norge og Lasse Kjus og Kjetil Andre Aamodt raste ned bakkene på Hafjell? Forrige gang det var OL altså. Årets da den siste EU-avstemmingen fant sted, 1994. Året da Norge sa nei til EU. Da det var folkeavstemming i Norge om EU altså. Sånn som det var om vinter-OL i Oslo. Og husker du noen av argumentene? Jo, nettopp – hver generasjon sitt OL. Det har vi fortjent. Og onde, men ikke særlig høyrosta, EU-tilhengene kan få seg til å si at også dagens unge burde få si sin mening om EU-medlemskap. Særlig strategisk ville det nok ikke være.

OL og EU er gode generasjonsmarkører. Du vet du er voksen når du må legge til forrige OL – eller forrige EU-avstemming. Når nye EU-land betyr de som kom inn i 2004 – da dagens studenter gikk i barneskolen. Når Bjørn Dæhli er et klesmerke og en eien-domsmodul, og ikke han som vant to gull på Lillehammer. Og til glede for noen – ikke bare OL på hjemmebane, men vi har faktisk også opplevd at fotball-landslaget gikk til et sluttspill – to generasjoner etter forrige gang.

Du vet også at du er godt voksen når du insisterer på Øyer og ikke Hafjell – som bygda nord for Lillehammer het (og fortsatt heter!) for OL. Men det er altså her vi inviterer til Vinterseminaret 2016. Midt i hjertet av vår generasjons OL skal vi forsøke å forstå

noe av dem som var pakket inn som små pelsdotter mens foreldrene deres slo gammel-dagse floker (gross) og kledde seg i ulltøy med tradisjonelle mønster og boblejakker med snøfnugg på (dobbelgross). Pelsdotter som for lengst har brukt opp pengene fra Kristin- og Håkon –sparebøssene de fikk av bestemor. Og som neppe har eid eller forstått vitsen med pins overhodet.

Årets seminar har fått tittelen «**Ungdommen nå til dags! – Sosiologforeningens oppdatering**». Det er neppe nødvendig å argumentere for at ungdom er viktig. Heller ikke at sosiologer bør skjønne hva som skjer i viktig overganger i folks liv. Så hvordan er så denne skrekkelig skikkelige ungdommen og hva vet vi sosiologer om den? I hvilken grad har vi redskaper og begreper til å forstå og beskrive en generasjon som har vokst opp i en overflod ingen har sett maken til, men som også overtar utfordringer som kan ta pusten og livsmotet fra noen og enhver?

På de neste sidene finner du programmet og praktisk informasjon. Men det er verd å nevne at vi i år har hele 14 arbeidsgrupper. Det er som alltid mulighet til å delta på gruppene selv om du ikke selv presenterer paper. Nytt av året er også at vi innfører parallellsesjoner, slik fikk vi plass til flere taleførende sosiologer på programmet. Så kort sagt: velkommen på vinterseminar!

Påmelding:

<https://no.surveymonkey.com/r/Vinterseminaret2016>



Arbeidsgrupper

Gi beskjed til din gruppeleder så snart du kan dersom du ønsker å presentere et paper. De enkelte gruppene bestemmer selv frister for innlevering.

Institusjonell endring i offentligheten	Fredrik Engelstad fredrik.engelstad@sosgeo.uio.no
Byråkrati og organisasjon	Inger Marie Hagen imh@fafo.no Per Magnus Mæle permagnusmahle@live.no
Bolig og boligpolitikk	Hans Christian Sandli hans.c.sandlie@nova.hioa.no
Kultur	Jan Frode Haugseth jan.f.haugseth@hist.no Tore Witsø Rafoss tore.rafoss@sosgeo.uio.no
Kjønn, familie og arbeid	Sigtona Halrynjo sigtona.halrynjo@samfunnsforskning.no
Kjønn, etnisitet og klasse	Eirin Pedersen eirin.pedersen@afi.hioa.no
Sosial ulikhet og lagdeling	Øyvind Wiborg oyvind.wiborg@sosgeo.uio.no Maren Toft
Helsesosiologi, rus og avhengighet	Kristin Buvik kristinbuvik@gmail.com Sverre Vigland Lerum
Religionssosiologi	Lars Laird Iversen lars.L.iversen@mf.no Olav Elgvin Olav,Elgvin@fafo.no
Institusjonell etnografi	Janne Iren Paulsen janne.Iren.Paulsen.Breimo@uin.no
Sport	Arve Hjelseth arve.hjelseth@svt.ntnu.no Nils Asle Bergsgard nils.a.bergsgard@hit.no
Barn av innvandrere	Arnfinn Midtbøen arnfinn.h.midtboen@samfunnsforskning.no Jon Horgen Friberg jon.horgen.friberg@fafo.no
Sosiologen.no	Vilde Blix Huseby vilde.blix@gmail.com Magnus Gregersen
Miljøsosiologi	Lars Mjøset lars.mjaset@sosgeo.uio.no
Ungdom	Mira Aaboen Sletten mira.sletten@nova.hioa.no Anders Bakken anders.bakken@nova.hioa.no

UNGDOMMEN NÅ TIL DAGS!

Sosiologforeningens oppdatering

Fredag 22. januar

- 12:00 - 13:00 Lunsj og innsjekking
- 13:00 **Velkommen**
Inger Marie Hagen, leder NSF
- 13:30 **«Kan vi forstå ungdommen? Om sosiologiens bidrag*»**
Guro Ødegård, ISF
- 14:30 Kaffe
- 15:00 **Sesjon 1: Utenforskap (Ledet av Ida Drange, AFI)**
- Kristin Hegna, NOVA: «Utdanningsvalg mellom individualisering og foreldrestrategier – en kilde til stress?»
- Kristoffer Chelsom Vogt, UiB: «Vår utålmodighet med ungdom»
- Reidun Føllesø, UiT: «Ikke kall oss unge i risiko!
Om kategorier og merkelapper»
- Sesjon 2: Generasjon prestasjon (Ledet av Marianne Dæhlen, NOVA)**
- Christer Hyggen, NOVA, Overgang fra skole til arbeid - fra ung til voksen».
- Åse Strandbu, NIH: «Involvert foreldreskap og ungdommers autonomi – i ungdomsidretten».
- 16:30 - 18:30 **Gruppesesjoner (se liste)**
- 19:00 **Ferskvare. Ferske master og PhDer**
Intervjuets av Jon Rogstad, Fafo

Lørdag 23. januar

- Sesjonsleder: Hedda Haakestad, SPS**
- 09:00 **«Young People in the Labour Market: interrogating the idea of a new precariat»**
Andy Furlong, University of Glasgow
- 10:00 **Lydighet og overskridelse**
- en samtale med Finn Skårderud, Villa Sult og Willy Pedersen, UiO om ungdom, kultur og identitet
- 11:30 **Sesjon 3 Fremtiden (Ledet av: Vilde Blix Huseby, sosiologen.no)**
- Johannes Bergh, ISF: Generasjon Utøya? Politisk deltagelse og engasjement blant ungdom
- Jens Hjort, UiO: Hva betyr klasse i "emerging adulthood"
- Sesjon 4 Kultur og identitet (Ledet av Inger Marie Hagen, Fafo)**
- Johan Fredrik Rye, NTNU: «Unge, perifere og flyktige identitetskonstruksjoner»
- Aksel Tjora, NTNU: «Sosiale unntakstilstander: Om tre ukers internettfravær og betydningen av eksperimentell sosiologi»
- 12:00 Lunsj
- 13.30-16.30 **Ski- og møtepause**
- 16.30-18.00 **Gruppesesjon 2**
- 18.30-20.00 **Musikk og heder: Beste artikler 2015 og Hedersprisen 2015**
- 20:00 **Festmiddag**

Søndag 24. januar

- 10:00 **Generalforsamling NSF**
- 11:00 **Landsstyremøte** (en representant for lokalavdelingen og AU møter)
- 12:00 Lunsj
- ca. 13:00 Avreise

Priser og praktiske opplysninger

Hafjell ligger ca. 15 minutter å kjøre nord for Lillehammer. Toget fra Oslo til Lillehammer stopper også innom Gardermoen lufthavn. Det går rutebuss fra Lillehammer til hotellet. Vi setter altså ikke opp egen transport i år, men satser på at folk finner frem i tide.

Frist for påmelding er 7. desember, med early bid (300 kr i avslag) 27. november.

Priser:

- Konferansedeltagelse og enkeltrom: 4800 kr.
- Konferansedeltagelse og dobbeltrom: 4500 kr.
- Konferansedeltagelse med studentstipend (20 stykker – først til mølla): 2000 kr.
- Konferansedeltagelse uten overnatting: 2300 kr.
- Konferansedeltagelse fredag-lørdag: 3200 kr.
- Konferansedeltagelse lørdag-søndag: 2900 kr.

Husk at du må være medlem for å delta. På påmeldingsskjema (link) er det mulig å melde seg inn samtidig som du melder deg på seminaret. Husk også å krysse av for hvilken arbeidsgrupper du vil delta på og om du planlegger å levere paper.

Et hjertesukk

Det burde.....vært billigere for studenter, arbeidsløse, pensjonister og kanskje også doktorgradsstudenter! 4800 kr er mange penger! Og studentprisen øker til 2000!

Jo, det er burde vært billigere – og derfor dette lille hjertesukket. Hotellet koster ca 3200 kr og da har vi ganske trange spanderbukser på når det gjelder fest og moro. Det gir altså 1600 kr igjen til å dekke reise og opphold for innledere (ingen får honorar og vinflaska er ikke fra øverste hylle) og hedersprismottaker. I tillegg er det noen som slipper å betale – en fra hvert lokallag for å sikre at alle lokallagene er tilstede på generalforsamling og landsstyremøte, samt medlemmer i AU (gratis vinterseminar er vår betaling for jobben kan man kanskje si) og en fra hver av komiteene våre (altså hederspris og artikkelpris – og ditto).

Økonomien henger sammen pga. bidrag fra Forskningsrådet i form av en underskuddsgaranti. Men, det er en garanti som gjør at vi kan planlegge og arrangere med sikkerhet i at foreningens økonomi ikke står på spill, det er ikke penger som kan disponeres fritt i utgangspunktet.

Det er dyrt, det er vi smertelig klar over. Vi skulle gjerne arrangere et billigere seminar og kunne regne med at det også kommer folk uten velvillig arbeidsgiver. Men, sånn er nå engang ikke verden. Det eneste vi kan gjøre er å prøve å lage et så spennende program at jobben med å overbevise arbeidsgiver ikke blir alt for stor.

Velkommen!

Hvordan bør ledelse i UH-sektoren være?



Av: Jan-Frode Haugseth og Arve Hjelseth



JF: Arve, du har jo tidligere skrevet om ledelse i UH-sektoren i Panorama, høyskoleavisa i Molde[1]. Vi er på vei mot en UH/skole-sektor som hovedsakelig ledes av personer som ikke har faglig bakgrunn fra sektoren de leder. I Panorama-teksten argumenterer du for at dette er uheldig. Jeg vil derfor gjerne utfordre deg til å gruble litt – hvordan

bør ledelse i UH-sektoren være? Hvilke ledere ønsker vi oss?

For å legge en føring på diskusjonen så mener jeg at det blir for lett å si at lederne bare skal la oss være i fred. Vi kan forutsette at den gradvise økonomiske nedprioriteringen av UH-sektoren generelt, og humaniora/samfunnsvitenskapene spesielt, vil fortsette i årene som kommer.

AH: I kronikken du viser til, brukte jeg ledelsesbegrepet fordi det er dette som er mest i vinden i diskusjonen om både offentlig og privat sektors utvikling. Skjønt kanskje spesielt i offentlig sektor, for det ligger jo i sakens natur at diskusjonene her er nettopp offentlige. Det hersker åpenbart en sterk tro på at bare man får på plass gode og tydelige ledere, vil sykehus, universiteter og politi straks komme på rett spor.

Men mye av det debatten dreier seg jo egentlig ikke først og fremst om ledelse, men om styring. Styring er en mer systemorientert virksomhet, som består i bruk av instru-

mentelle virkemidler for å oppnå et for organisasjonens del ønsket resultat. I offentlig sektor er noen slike virkemidler initiert fra politisk hold, slik oppklaringsprosent er et sentralt styringsparameter i politiet, med den utilsiktede bivirkning at det er fristende å prioritere saker som er lette å oppklare. Andre styringsinstrumenter kan utformes av organisasjonen selv, for eksempel en leder ved universitet eller høyskole som bestemmer at publiseringspoeng eller ferdige masterkandidater skal utløse incentivmidler på individnivå.

Ledelse handler om relasjoner og mennesker og om lederens mer personlige autoritet. En leder utøver styring hvis han lager systemer for incentivmidler som beskrevet over, men ledelse dersom han aktivt prøver å motivere enkeltforskere og forskergrupper til å publisere sine resultater. De forhold jeg forsøkte å artikulere noen kritiske bemerkninger til, handler forsåvidt om begge disse for-

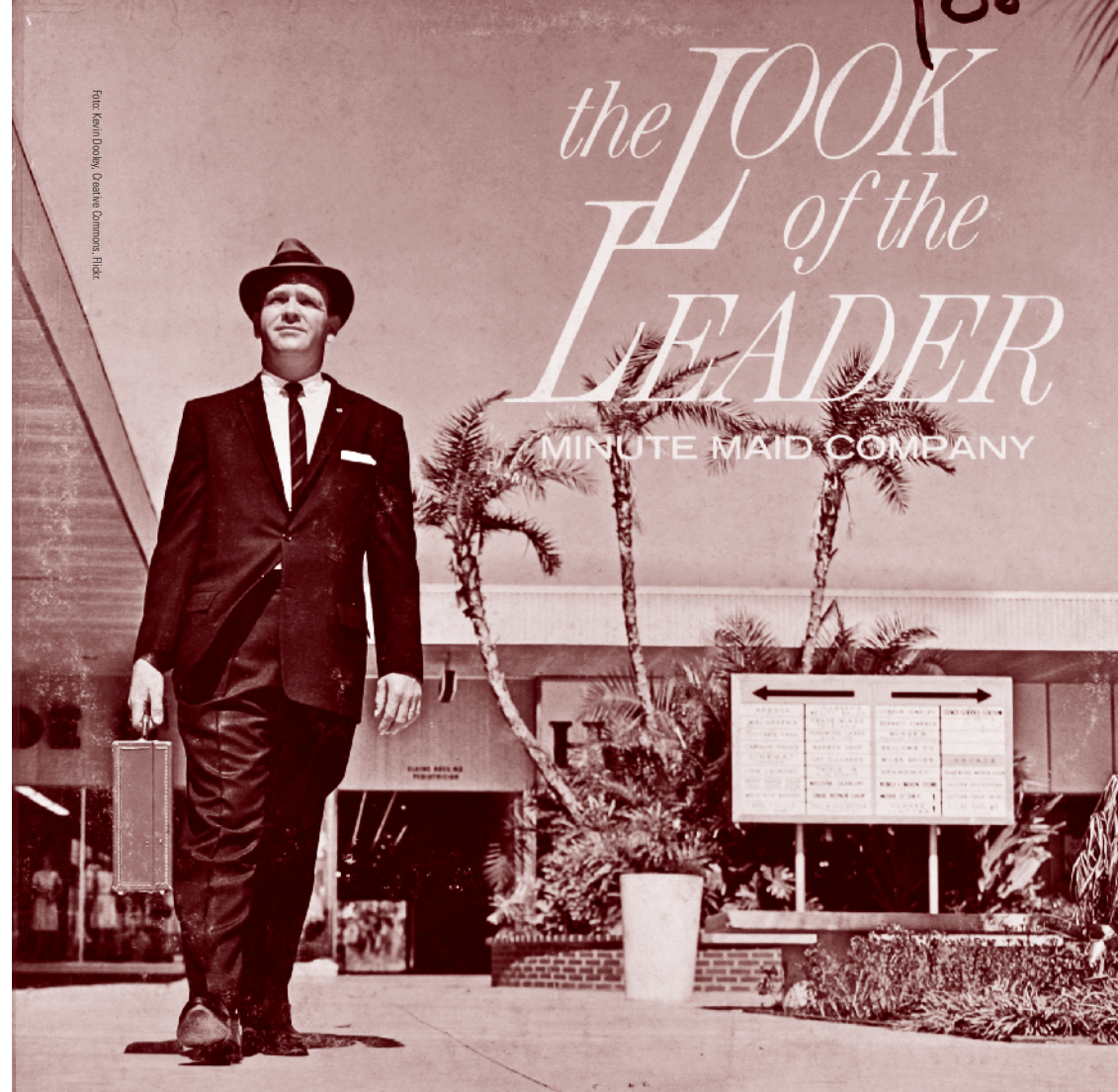
holdene; både styring og ledelse, men jeg brukte som nevnt ledelsesbegrepet fordi det er mest i vinden.

Så til spørsmålet. Hvordan kan man se for seg god ledelse og styring i forskning og høyere

utdanning? For det første er min kanskje mest vesentlige forventning at ledernes posisjon bør være basert på faglighet. Ledere må vite noe om hva som skiller forskning og høyere utdanning fra andre kunnskapsorganisasjoner, og de må selv vite hva forskning og undervisning er. De må ha dyp innsikt i variasjonen av måter forskere jobber på.

For det andre forventer jeg at lederne utviser forståelse for institusjonenes autonomi og egenart, og forsvarer disse verdiene overfor det politiske miljøet. Særlig i et historisk sett protestantisk-pietistisk land som

Særlig i et historisk sett protestantisk-pietistisk land som Norge er det en dyp mistro overfor virksomheter som ikke har en umiddelbart synlig nytteverdi.



Norge er det en dyp mistro overfor virksomheter som ikke har en umiddelbart synlig nytteverdi. En god del av disse kampene vil lederne naturligvis tape, men de høster intern tillit gjennom å ha stått på for faglige verdier.

Jeg ser for eksempel at NTNUs rektor forsikrer om at han vil argumentere for å videreføre 50/50-fordelingen mellom forskning og undervisning for alle i vitenskapelige stillinger. Men han unnlater aldri å legge til at dette er svært gunstige betingelser, og

det høres i bunn og grunn ut som han godt kan leve med at prinsippet fjernes. Det gir jo ledelsen større handlingsrom i fordelingen av forskningsmidler til toppforskningsmiljøene. Og han har i en annen sammenheng sagt at 50/50-fordelingen bør gjelde på institusjonsnivå, slik at de beste forskerne ikke trenger å undervise stort, mens de som lykkes dårligere mister forskningsretten. Det kan godt hende at rektors strategi er politisk klok, men han fremstår ikke som en jeg har tillit til at for-

svarer mine interesser overfor politisk overformynderi. Den ledelsen jeg ønsker, bør ha sin autoritet nedenfra, ikke ovenfra.

JF: Ok, så for å oppsummere ser du for deg en ledelse som har inngående kunnskap om både fagfelt, forskning og undervisning, og som er villig til å forsvare sine ansattes interesser når politikere gjerne vil gjennomføre fusjoner og effektiviserings-reformer (som SAKS – Samarbeid, Arbeidsdeling, Konsentrasjon og Sammenslåing).

Jeg synes dette høres ut som et helt legitimt ønske, og jeg må si jeg ønsker meg lignende ledelse. I tillegg ønsker jeg meg ledere som har egenskaper som de jeg nå har på nivået over meg på HiST (fram til vi i januar 2016 er fusjonert og reorganisert i en større enhet): Som har tid til å gjennomføre samtaler med ansatte om hvordan de har det og hva de ønsker i sin arbeidssituasjon, som praktiserer åpen dør minst en dag i uka og som møter opp når det arrangeres for eksempel fagpils eller annet – og som tar ansettelsesprosesser alvorlig.

Vi kan kanskje ha håp om at noen av disse egenskapene kan overleve de første årene av fusjonen. Men spørsmålet jeg stiller deg nå – hvor finnes slike folk? Hvor kan de rekrutteres fra? Vi kommer ikke unna at fagpersoner flest neppe er gode lederemner, i den forstand at de mangler kompetanse på personal. Og – i forhold til dine ønsker om faglig oversikt og evne til å forsvare ansattes interesser – kanskje mangler også mange forskere tyngde her? Eller?

AH: Det å ha en åpen dør ser jeg på som en selvfølge, også at lederne tar seg tid til å lytte både i uformelle og mer formelle sammenhenger. I dag er jo dette institusjonalisert

Fra et kritisk perspektiv synes jeg medarbeidersamtalen er en fallitterklæring, i og med at det innebærer å formalisere noe som er en selvsagt oppgave for en leder uansett.

gjennom den årlige (?) medarbeidersamtalen. Fra et kritisk perspektiv synes jeg medarbeidersamtalen er en fallitterklæring, i og med at det innebærer å formalisere noe som er en selvsagt oppgave for en leder uansett. Egentlig bør alle ha en åpen dør hvis de ikke eksplisitt uttrykker ønske om å bli skjermet i perioder. Folk bør snakke sammen, det gjør de alt for lite (og her synder jeg ofte selv også).

Om jeg mistrivdes på jobb på grunn av forhold som har med selve arbeidssituasjonen eller arbeidsmiljøet å gjøre, ville lederen ved min enhet (eventuelt verneombud, fagforening eller lignende) vært en naturlig adressat. Om jeg derimot sliter med motivasjonen av andre årsaker, for eksempel forhold knyttet til skjemavelde og byråkrati, får jeg bedre utløp for frustrasjonen ved å lufte den offentlig enn gjennom å ta den opp internt. For det første er jo ikke slike forhold min leders ansvar (i hvert fall ikke hvis han har sin autoritet nedenfra), for det andre nærer jeg dyp mistro mot at slike forhold skal gå “tjenestevei”, som det heter. Jeg vil ha offentlig debatt om forskning og høyere utdanning med hensyn til slike ting. Spørsmålene angår oss som sam-

Om jeg derimot sliter med motivasjonen [...] for eksempel forhold knyttet til skjemavelde og byråkrati, får jeg bedre utløp for frustrasjonen ved å lufte den offentlig enn gjennom å ta den opp internt.

funn. Frykt for å skade institusjonens “omdømme” bør være helt irrelevant i denne sektoren.

Men det er klart at ikke alle egner seg som ledere, og såvidt mye mer kompleks som rollen er i dag enn for 20-30 år siden, er det naturlig at det stilles

større forventninger til dem enn da det ble betraktet som en pliktperiode som gikk på omgang. Jeg er ikke så opptatt av at ledere har formell kompetanse på personal, jeg er mer opptatt av den uformelle kompetansen; evnen til å håndtere sosiale relasjoner, se gnisninger og forholde seg til dem, etc. Jeg tviler på at man lærer slikt på kurs, i hvert fall har jeg sett og hørt lite som tyder på en sam-

menheng mellom formell lederkompetanse og lederevner. Det vil si, man lærer sikkert om det, men å håndtere slikt er noe helt annet enn å høre om det teoretisk eller å praktisere det gjennom øvelser i rollespill (hver gang jeg har vært på seminarer hvor vi skulle drive med rollespill, har jeg gått i protest). Derfor tror jeg også ansatte er i stand til å velge seg minst like gode ledere som de styret ansetter, for de vil kjenne kandidatene bedre enn styret (såfremt f.eks. en instituttleader ansettes fra egen stab).

I denne forstand tror jeg ikke fagpersoner er dårlige lederemner pr. definisjon, selv om noen (f.eks. jeg!) er det. Den faglige tyngden er viktig. Om man f.eks. velger ledere, er det selvsagt en risiko for at en svak leder blir et redskap i hendene på en mektig interesse-

[...] Spørsmålene angår oss som samfunn. Frykt for å skade institusjonens “omdømme” bør være helt irrelevant i denne sektoren.

gruppe. Men det kan jo like gjerne være tilfelle for en ansatt leder. Lederstillinger vil jo være noe folk graviterer mot etter en god del år, noe som i seg selv indikerer en viss tyngde, også faglig.

JF: På UiO, UiB og UiT har de fremdeles valgt rektorer – ikke ansatte som på NTNU. På hvilken måte mener du dette kommer til uttrykk innad i institusjonene?

AH: Jeg merker meg at ledelsen ved NTNU gjennomgående er mye mer lydhøre overfor politiske signaler enn ledelsen ved universitetene med valgte ledere. Jeg tror ikke man skal se helt bort fra at dette kan ha med rolle og rolleforståelse å gjøre; valgte ledere har fundamentalt sett sin autoritet nedenfra, mens ansatte har den ovenfra.

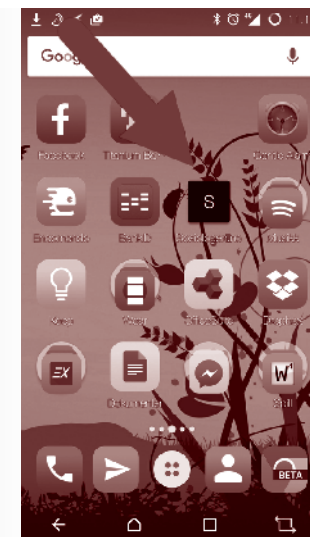
[1] <http://panorama.himolde.no/2015/08/28/ledelse-som-ideologi/>

Lag en snarvei til sosiologen.no på startskjermen din!

Så lett er det:

Android:
Åpne Chrome og gå til sosiologen.no ->
Alternativer ->
Legg til på startsiden ->
Godta eller velg navn ->
Legg til

Iphone o.l:
Åpne Safari og gå til Sosiologen.no ->
Del ->
Legg til på Hjem-skjerm ->
Godta eller velg navn ->
Legg til



Av: Jean-Pål

Denne teksten ble først trykket som
en føljetong i #2 og #3/91

Samfunnet som forsvant

En sosiologisk krimnovelle
av Jean-Pål

Del en: En vanlig høstdag

Det var en av de dagene jeg vanligvis bare snudde meg i senga og sov videre. Men jeg hadde vært dum nok til å gjøre en avtale om veiledning med en grunnfagsstudent. Ergo, ut av senga, på med radioen, mens jeg mumlet noe om "faens nattskift". Kvelden før hadde et ørlite mini-kollokvium utartet til ymse sengegymnastikk med en mellomfagsstudine, som hadde insistert på å få vite alt jeg visste om nederlandsk korporativisme på 1960-tallet. Jeg burde ha skjönt at det var et påskudd, men pokker heller, kvinneoverskuddet på sosiologi forplikter.

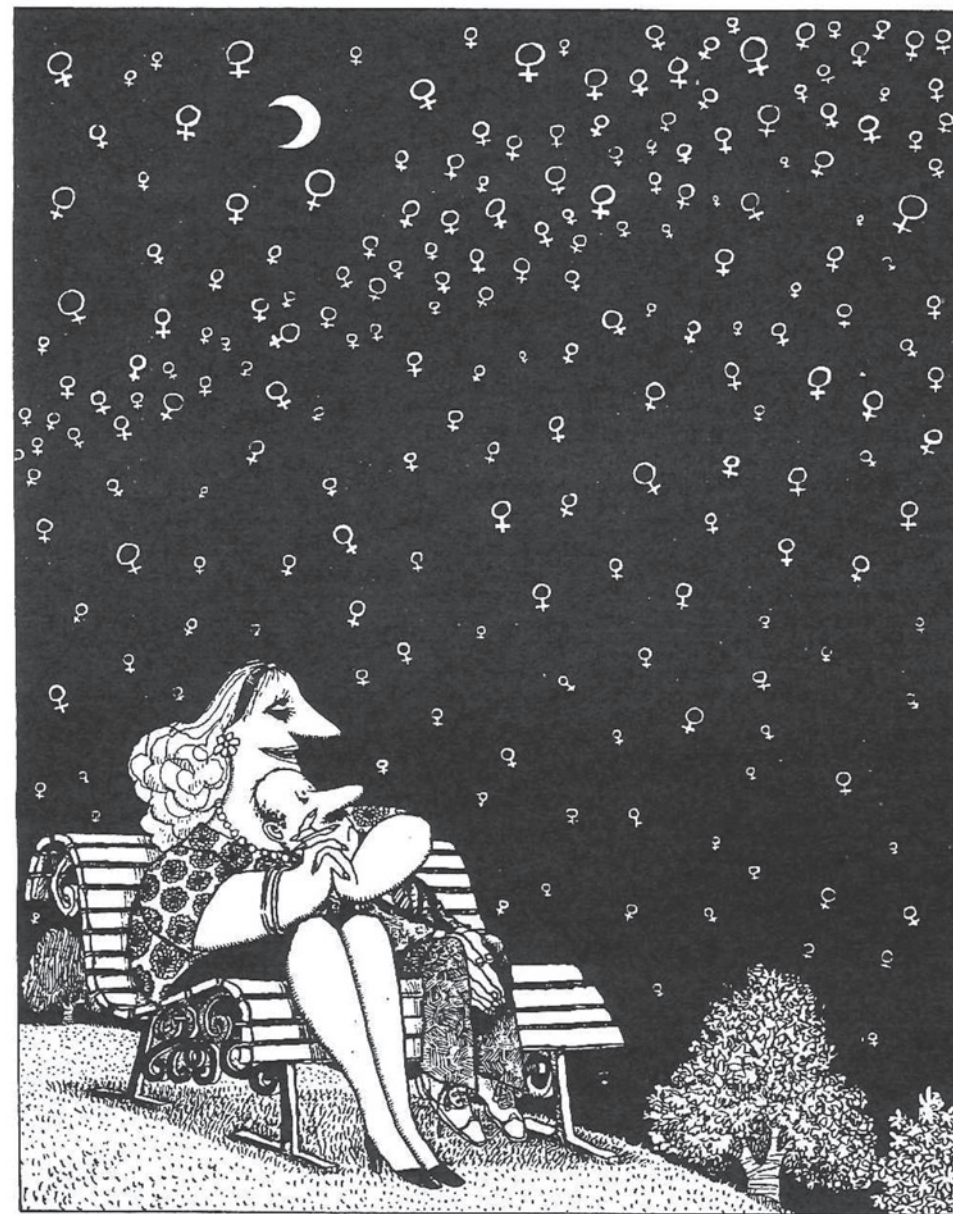
Nåvel, en ny dag og alt jeg hadde å se fram til var kaffen på Proffen. Nitimen var slutt. "Stipendiat-hverdag" tenkte jeg og forbannet min skjebne. Sosiolog-kollegaene i reklamebransjen hadde allerede tjent sin første million på morgenkvisten, mens jeg måtte traske til Blindern og late som om jeg var interessert i Durkheim og normoppløsning.

Det banket på kontordøren. Inn kom en grunnfagsstudine som fikk øynene til å trille i mitt bebrillede hode.

"Hvor er det de kommer fra?" tenkte jeg i mitt skitne sinn. Høyt sa jeg:

"God dag, hva kan jeg hjelpe deg med?"

Hun presenterte seg som Lise-Lill Rosbach-Munthe. Det dreide seg om tentamens-kommentarene hun hadde fått av en annen lærer.



Quino. Argentina-

"Hvorfor kan jeg ikke bruke normbegrepet?" spurte hun.

"Jeg visste ikke at det var blitt forbudt" smilte jeg. Men smilet mitt forsvant da jeg så kommentarene. Det var sterke saker: "Hva mener du med normenes påvirkning? Husk at det finnes bare individer. Finn aktørene". Og så videre. En side full. Ikke rart det vakre vesenet var forsvunnet.

"La meg se på dette til i morgen", sa jeg. "Det dreier seg nok om en misforståelse".

Del to: Møte på kafeen

Det var ingen misforståelse. Ekspedisjonen opplyste de at Lise-Lills oppgave var blitt rettet av en ekstern sensor.

"Finn Fridmann", leste jeg. "Hvem pokker er det?"

Jeg sjekket medlemslista til Sosiologforeningen. Ingen Fridmann der. Ikke i telefonkatalogen heller. Ingen Fridmann uteksaminert ved noen universitet i Norge. Men mannen kunne jo være fra et utenlandsk universitet. Jeg ringte kontakten min på INAS, en kilde som vet alt som rører seg i miljøet.

"Ukjent for meg", mumlet han. "Men møt meg på Dovrehallen i kveld, så skal jeg se hva jeg kan finne."

Dovrehallen betydde Borg-øl, og var et glimrende møtested. I studietiden hadde jeg sitter her mang en ensom stund, gnidd på Borg-etiketten på halvoliterglasset, det med bildet av Olav den hellige på, statuen på Lilletorvet i Sarpsborg. Som regel hadde jeg grått en skvett og tenkt: "Hva faen gjør jeg 100 kilometer hjemmefra?" Men studietiden var slutt. Dette var ikke tiden for sentimentalitet.

"OK, spytt ut," sa jeg da kilden min dumpet ned ved bordet.

"Hør her", sa han, "vet du hva du har rotet deg bort i?"

"Kutt ut det", repliserte jeg. "Du vet like godt som meg at dette yrket betyr trøbbel".

"Det er bare det min gode Jean-Pål, at dette kan være mer trøbbel enn selv du kan hankses med", sa han uten å smile.

Tankene mine gikk til Lise-Lill. De blå øynene og det bedende blikket. Jeg hadde ikke noe valg.

"Kom igjen," sa jeg og bestilte en Borg-øl til.

"Denne Fridmann", sa min kilde, "er tilfeldigvis identisk med Geir Olsen". For en gang skyld ble jeg paff.

"Den Geir Olsen?" spurte jeg. Han nikket.

Herregud. Ryktene som hadde versert en stund var altså sanne. Olsen var tilbake. Han var blitt ekskludert fra Sosiologforeningen for fire år tilbake etter rabiante angrep på roller, normer, fellesskap, samhold og interaksjon. Han hadde sverget hevn over hele lauget. Olsen var i byen, og det var knapt nok plass til både han og meg.

"Greit nok at vi er symbolske interaksjonister", sa min kilde, "men dette blir for tøft. Denne kampen må du ta alene."

Jeg hadde ikke regnet med annet. Det var tross alt jeg som hadde plukket fra hverandre alt Olsen hadde kommet med, og påvist den ontologiske basisen selv for valg av mål. Hans ekstreme rasjonalitet var blitt henvist til deler av den økonomiske sfære. Hans forsøk etterpå på å forsvare det utilitaristiske, rasjonalistisk-individualistiske, neo-klassiske paradigme hadde blitt møtt med hånlatter. Det siste vi hørte til fyren var et rop om hevn og "faens eksistensialist, kommer her med preik om samhandling og angst!". Ropet den gang var til meg. Nå hadde jeg to grunner til å ta saken: Denne striden måtte slutte en gang for alle, djevelskapen måtte fordrives tilbake til 12.etasje på SV-blokka. Dessuten: Studenter som Lise-Lill skulle også i fremtiden kunne lese anstendig sosiologi. Dette var blitt min kamp.

(Fortsettelse i neste nummer.)





Samfunnet som forsvant

(fortsettelse)

En sosiologisk kriminalnovelle av Jean-Pål

Del tre: Et feilspor?

Jeg hadde kort tid. Snart var det grunnfagseksamen. Olsen og co. hadde altså kommet seg inn i tentamensarbeidet. Kom de inn i eksamensarbeidet også, hadde de et fotfeste det kunne bli vanskelig å fravriste dem.

Et sted måtte jeg begynne å lete. På studentenes pauserom var det overraskende mye innsikt. Og sladder. Olsen og gjengen hans var ikke dem som klarte å holde kjeft, det kunne være noen rykter løs. Eller spor. Jeg gjemte meg bak noen aviser for å overhøre samtale. Etter hva som virket som en evighet av diskusjoner om "språket som medium" og Bourdieus kultursosiologi, hadde jeg fått mer enn nok. Dette var et blindspor.

"En rasjonalist ville ikke drømme om å tre inn her", tenkte jeg. Men det var feil: Studenten som kom inn i rommet var høy, kraftig og hadde det selvsikre blikket som kvinne- og sosialforskere aldri kan få. Denne mannen nølte ikke, og utstrålingen hans fortalte at han ikke hadde noe imot å meddele nettopp det.

"Here we go", tenkte jeg for meg selv, og følte meg intuitivt i slekt med mannen. Men i denne kampen var vi på hver vår side. Lett smilende - men uten overdreven interesse - begynte han å snakke til en kvinnelig hovedfagsstudent om Elsters sement-bok:

"Når Jon får løst preferanse-problemet også, bør sosiologer og sosialøkonomer innse at de studerer samme virkelighet", sa han.

Studinen smilte usikkert. Jeg visste at hennes faglige hovedinteresse var studiet av gatebarn i Malaysia. Lenger bort fra Chicago kommer du ikke. Samatlen gikk i stå. Kjekkasen reiste seg og forlot rommet. Fem sekunder etter gikk jeg etter og så ham forsvinne inn på Mac-rommet til studentene.

Den kvelden låste jeg meg inn og sjekket samtlige harddisker på samtlige Mac'er. På den siste var det en mappe med navnet "bytte-t". Den inneholdt masse teori-pjatt, men *ett* dokument interesserte meg, "møte,ped" het det.

Sporene førte altså til Helga Engs hus. Hva pokker kunne pedagogene ha med dette å gjøre? Siden debatten mellom trad.ped. og sos.ped. ("Skal fellesvideo godkjennes som eksamensform?") hadde jo ikke dette instituttet utmerket seg på annen måte enn at forholdet mellom ansatte og studenter var 1:1.

"En felle", tenkte jeg, "eller en kode."

Ped. *måtte* være et skalkeskjul. Fra dette instituttet kom det lite nytt, ikke engang en sammensvergelse.

Jeg åpnet dokumentet. Det inneholdt bare tre linjer:

"Møte på ped. 10.10. 19.00 G.O. kommer,
- videre ref.
Pers maskin".

Javel, Olsen kommer på pedagogikk i morgen. Men hva hentydet "Pers maskin" til?

Svaret slo meg da jeg pløyet gjennom den endeløse lista av ansatte på ped. Det kunne ikke være *den* Per som hadde lært meg alt om universitets-pedagogikk? En sann humanist blander seg ikke inn i slikt? Han måtte ha blitt lurt. Jeg måtte sjekke PC'n hans.

Det var en smal sak å bli sittende på Helga Engs hus etter stengetid. vaktmannen sa adjø til meg der jeg satt på pauserommet og bladde interessert i "Skole og samfunn". Så lirket jeg meg inn på Pers kontor, og klarte etter en snau halvtime å logge meg inn på IBM-vidunderet av en maskin.

En fil het "selskap". Det var hva jeg lette etter. Hadde jeg ant hva jeg ville finne hadde jeg trukket meg. Nå var det for sent.

Del fire: Et hemmelig selskap.

Innholdet var ikke til å ta feil av. Teoretiske hyldester til Elster, Coleman, ja selv Buchanan, og hele rational choice helvete. Men én ting var teoretiske barnsligheter, verre var de detaljerte planene for å stoppe ledende symbolske interaksjoner.

Professor Bråten, for eksempel, skulle låses inne på sin egen hytte på Hvaler, uten mulighet for dialog med andre. Bytte-gutta hadde aldri tilgitt ham hans karakteristikk av bytteteorien som "teoretisk imperialism".

Og kvinneforskerne, herregud, jeg var vant til sterkt stoff, men dette gjorde meg syk innvendig.

Til slutt i dokumentet stod medlemslista.

"Jøss, etter mønster av tempelriddere, frimurere, det spanske Opus dei, det italienske P-2, hele greia", tenkte jeg. Her var navn på sentrale personer i RSF, NORAS, NAVF.

Og der, midt på lista over navn, *hennes* navn.

Det svimlet for meg. Jeg kjente hjertet hamre, famlet etter bordkanten, og sank ned på gulvet.

Hun var innblandet. Navnet stod der på skjermen sammen med ca. 20 andre navn. Mitt livs kjærlighet. Og nå dette. INAS-kilden min hadde fått rett; dette kunne bli for mye for meg. Hun hadde *brukt* meg for å få innpass i en knallhard forskningsverden. Som en naiv vit.ass. hadde jeg trodd henne. Fantens det en Hevnens Gudinne, kalte jeg på henne nå.

Midt oppe i hevntangen og hatet kom den forferdelige vissheten om at jeg elsket henne ennå. Jeg elsket en neo-klassisk bytte-teoretiker, ja sågar en potensiell bytte-terrorist. Det komiske i det tragiske.

"Herregud, folk skriver jo romaner om mindre", tenkte jeg. Jeg vaklet ut, kapret en drosje og dro hjem for å tenke ut neste trekk. Verken Olsen eller *hun* skulle få ta siste stikk.

Del fem: Møte på Proffen

Neste ettermiddag. Synnøve kom med en Hansa-øl. Vanligvis ville jeg ergret meg over dette Bergens-skvipet, men nå gjaldt det alvorligere ting. To bord unna satt kjekkasen fra pauserommet. Sammen med ham en desperat utseende forsamling av middelaldrende menn. Jeg forsøkte å lytte til samtalen, men støyen rundt meg fra pizza-spisende statsvitere ble for høy.

En av de jeg antok var bytte-galninger hevet stemmen og sa noe om Weber og rasjonalitet. De andre nikket og skålte.

"Svin", tenkte jeg, "forbannede svin". De skjønte vel knapt nok forskjell på idealtypenes historiske forankring og neo-klassisk historieløshet. De folka hadde neppe hørt om Webers meglingsforsøk mellom Mengers grensenytte-tenkning og Schmollers historisisme.

"Snart leser vel folk ikke Adorno og Simmel lenger", sukket jeg for meg selv.

Nei, dette gikk ikke. Dysterheten måtte ikke få overtaket. Det sosiale som egen sfære sto på spill.

Det neoklassiske selskapet reiste seg. Jeg ga signal til Synnøve om å få betale.

"Du gir deg tidlig i kveld", sa hun lett spydig.

"Vi ses til lunsj i morra", repliserte jeg og hastet etter de rabiater. Jeg hadde en urolig følelse av snart å skulle stå ansikt til ansikt med Olsen. For siste gang.

Del 6: Siste runde

Ganske riktig. Følget gikk mot Helga Engs hus. Jeg tok ingen sjanser. Jeg ringte Universitetspolitiet. De gutta var vant til trøbbel. De hadde ryddet opp i alt fra kriminelle kriminolog-miljøer til seksuelle overgrep på psykologi. Betjenten svaret et kort "ja" i telefonen, jeg presenterte meg og ba ham stille opp med fem mann utenfor Helga Engs hus om åtte minutter.

"Det var da faen til mas", gryntet han misfornøyd.

"Vi ses om åtte minutter, ellers skal jeg sørge for at du ender i Forskningsparken som koder på et tverrfaglig prosjekt om storbyproblemer", sa jeg.

"Vi kommer", sa han og klasket på røret.

Jeg sparket opp døra.

Det var ikke noe pent syn som møtte oss. Gjengen rundt bordet var identiske med ansiktene fra "Wanted"-plakatene i Sosiolog-nytt: Geir Olsen satt øverst ved bordet. På venstre side satt Gisle Monsen, spillteoretiker, til høyre Ottar H. Nilsen, rational choice. Lengre ned satt, etter det jeg kunne se, en del mindre beryktede etterplaprere av noen hovedfagsstudenter.

"Ok guys, the game is over", sa jeg. De forsto best det herskende

akademiske språket fra Nord-Amerika.

"Fra nå av blir det samhold, solidaritet og normer på dere. Bak murene. Ikke engang Thomas Mathiesen engasjerer seg for dere", la jeg spydig til.

Ingen av dem lo.

"Fangens dilemma på heltid", flirte jeg. Vitsen var platt, men jeg følte meg manisk ovenpå og mistet enhver kritisk sans.

Så så hun opp, helt nederst i lokalet. Hun var her. På møtet med denne banden.

Olsen forstod straks situasjonen.

"Henne også Jean-Pål?" brølte han. "Henne også? Eller gjelder det andre normer for henne? Heh? Privatlivssfæren kanskje, med normativt-affektive engasjement?". Det siste kom som et foraktelig snerr.

"Er hun blant dem?" spurte lederen for Universitetspolitiet.

Jeg møtte blikket hennes i et brøkdels sekund, før jeg så bort.

"Ja," sa jeg med hard stemme, "hun er også blant dem. Ta henne med."

Jeg ble stående alene igjen i rommet, uten en klar tanke i hodet. Aldri hadde jeg vært nærmere å ta til tårene. Kollega Hansen kom gående.

"Jeg har hørt om det", sa han. "Bra jobba. Synd med jenta. Nå tar vi en øl."

Hansen var alltid "to the point". Vi gikk. Duskregnet lå over Blindern-området. Vi hastet mot Puben. Ligaen var sprengt. Hun var borte. Vi hadde nye prosjekter.

Appendiks

Lise-Lill fikk sin grunnfagseksamen. En riktig søt besvarelse om Durkheim, familie og samhold. Jeg hjalp henne litt på hjemmeoppgaven naturligvis. Eksamen skulle hun feire på en sydhavssøy, og siden jeg hadde fått det reisestipendiet fra NAVF.....I drosja på vei til flyplassen forsvant Elsters "The Cement of Society" ut gjennom bilvinduet.

"Samfunnet", sa jeg, "hva faen vet de gutta der om samfunnet?"

Lise-Lill smilte.

"Alt kan jo ikke være spill og strategi heller", sa hun med den kjekke vestkantdialekten sin.

"Nei det skulle tatt seg ut", sa jeg og la armen omkring henne.

Sosiale medier FTW



Av: Jan Frode Haugseth

I det siste Sosiolognytt noensinne er det på tide med en liten refleksjon om hva den nye tid innebærer.

Sosiologforeningen har tatt steget over i den digitale verden. Snart stanser utsendelsene av tidsskriftene, og Sosiolognytt legges ned. Trenden er kjent fra avis- og blad-verdenen: Papir er ut, mens det satses på digitale og sosiale medier. De fleste taper imidlertid i konkurransen med alt det andre som foregår på de små skjermene. De digitale satsningene gir ikke like mye igjen som papirversjonen en gang gjorde. Det er begrenset hvor mye innhold vi evner å konsumere på en og samme skjerm i løpet av en dag. I avisverdenen er det bare dagsavisen

Klassekampen som har klart å øke opplaget i de senere årene, og de har i motsetning til alle andre fremdeles ikke noe fullgodt digitalt alternativ.

Hva betyr dette for forenningen og dens medlemmer? Hvordan kan sosiologen.no blir en suksess? Hvordan skape grobunn for faglig identitet og fellesskap på de små skjermene hvor vi ellers skriver, kommuniserer, jobber og underholder oss?

Som de fleste leserne forhåpentligvis har fått med seg, overtar Sosiologen.no den jevne kommunikasjonsform, som også henvender seg til et annet publikum enn det trykte papiret gjorde tidligere.

Sosiale markører

Det som til syvende og sist er unikt ved sosiale medier er muligheten til å formidle sosiale markører sammen med mediebudskap i små og store offentligheter. Sammen med statusoppdateringer, lenker eller kommentarer, publiserer vi representasjoner av oss selv – et profilbilde, navnet eller kallenavnet vårt. Vi stempler innholdet.

Dette synes jeg er morsomt, dette synes jeg er viktig, dette mener jeg, dette liker jeg, dette er meg. Aldri før har identitet, meninger og følelser blitt kommunisert mer effektivt i denne størrelsesordenen.

Skalaen denne typen kommunikasjon nå foregår i gjør at vi kan justere tre store sosiologiske fortellinger om det moderne samfunnet – fortellingen om nettverket, fortellingen om fellesskapet og fortellingen om demokratiet og deltakelsen.

Begrensningene som settes av tid og sted betyr mindre enn før. Nettverket fortrenger gamle hierarkier. Men kan vi beholde disse forestillingene etter omtrent 10 år med sosiale medier?

Fortelling 1: Nettverket

En av de populære fortellingene om det moderne samfunnet handler om nettverk og sosial kapital. Ifølge flere moderne sosiologer (f.eks. Castells og van Dijk) får samfunnet nye hand-

lingsbetingelser knyttet til sosiale og/eller teknologiserte nettverk som gir økt tilgang på informasjon. Begrensningene som settes av tid og sted betyr mindre enn før. Nettverket fortrenger gamle hierarkier.

Men kan vi beholde disse forestillingene etter omtrent 10 år med sosiale medier? Det er for så vidt riktig at sosiale medier har gjort det mulig både å samarbeide og vedlikeholde langt flere relasjoner enn tidligere, i stadig mer komplekse sosiale nettverk. Men når alle deltar i komplekse nettverk vil nødvendigvis potensialet avhenge av og begrenses av en

rekke andre forhold. Statushierarkiene fra samfunnet ellers, hvor prestisje knyttes til å være berømt og faglig dyktig, spiller i stor grad inn på innflytelsen aktører kan regne med å få på sosiale medier. Personer som er kjent fra andre arenaer, for eksempel idretts- eller medie verdenen, har en enorm fordel når det gjelder å fange oppmerksomheten og vekke følelser på sosiale medier.

Økonomisk kapital blir også stadig viktigere. Organisasjoner kan betale for å få gode plasseringer i søkeresultater og på Facebook-vegger. Det har i mange år vært sånn at mindre lønnsomme aktører, små band, leseforeninger og dugnadsprosjekter taper visninger i forhold til kommersielle aktører og profilerte eliter. Vi kan dermed snakke om hierarkier innad i sosiale medier – som før er det de rike og berømte som best klarer å utnytte sosiale medier til sin fordel.

Fortelling 2: Fellesskapet

Den andre fortellingen som ofte er fortalt er fortellingen om det moderne fellesskapet, om hvordan økt risiko, rotløshet og individualisering og globalisering har fortrent det nasjonale og det lokale (Fra Durkheim til Giddens/Beck).

Tradisjonelle medier er blitt sett som viktige formidlere av identitet, men leserne har ikke tidligere kunnet påvirke medieinnholdet i særlig grad med egne identiteter. Her forandrer sosiale medier svært mye. Det har blitt lettere å kommunisere, lettere å organisere og

lettere å dele. Sosiale medier er en arena hvor det tradisjonelle, lokale og det faglige kan blomstre. Bilder av familien, strikkeoppskrifter, mat og gode visdomsord eksisterer side om side med viktige debatter og mer globalt orienterte budskap. Sosiale medier kan bidra til å ivareta kollektive referanserammer på både lokalt og nasjonalt nivå, men dette betinger i så fall at så mange som mulig deltar.

Samtidig bryter sosiale medier på mange måter med en kollektiv tankegang, og bruken kan best beskrives som en mer industriell og utilitaristisk organisering av sosiale relasjoner. Venner og bekjente blir kategoriserte, og det sosiale blir automatisert. Man teller antallet

likes, man teller visninger, og man teller hvor mange visninger en gitt side har nådd pr. uke. Venner og familie får verdi først og fremst som publikum for det vi byr på, de blir potensielle lesere, klikkere og deltakere på arrangementene vi så gjerne skulle hatt publikum på. Fokuset gjør også at de kvantitative aspektet kommer for kvaliteten.

Sosiale medier er skapt for å fasilitere enkel statistikk. Kvalitet blir ensbetydende med et relativt stort antall lesere.

Fortelling 3: Deltakelsen

Den tredje fortellingen er at nye medier spiller en viktig demokratisk rolle og åpner for en mer deltakende medie- eller samarbeidskultur.

Avstanden mellom personer som deltar i den digitale debatten er definitivt blitt



Foto: Kevin Dooley, Creative Commons, Flickr.

mindre på sosiale medier. Politikere, kunstnere og andre profilerte personer kan ha en tettere kontakt med publikum, og vice versa. Begge kan åpenlyst anerkjenne hverandre – og hverandres bidrag til samfunnet. I noen tilfeller medfører dette at det også er enklere enn tidligere å påvirke nedena og opp med nye impulser. En ung alenemor er en av Norges mest leste bloggere. Fagpersoner deltar også i sosiale medier, jeg ser stadig vekk knakende gode sosiologiske poenger i FB-feeden min.

Samtidig savnes også viktige samfunnsaktører på sosiale medier. Verken bank-, børs- og finanssektoren, romfolk eller narkomane har noe representasjon i de nye mediene.

I dag er det utenkelig at den offentlige debatten i aviser og på TV ikke skulle være sammenvevd med digitale debattfora, Twitter og Facebook. Tradisjonelle massemedier har selv bidratt til denne raske utviklingen gjennom å skape egne tjenester som integrerer sosiale medier og ved å tilrettelegge eget stoff for digital diskusjon og deling.

Samtidig viser demokratiforskning at interessen for politisk deltakelse blir lavere i mange land i Europa, spesielt blant de unge. Tendensen ser ut til å kunne utvides til nyhets- og aktualitetssendinger på TV. Dette er et alvorlig problem fordi det fremdeles er usikkert om sosiale medier vil erstatte den politiske og informative verdien av aviser og TV.

Analogien til den travle akademikeren som ikke har tid og oppmerksomhet til noe annet enn sin bindestreks-spesialitet er åpenbar. Vi skal også ha med oss at det er flere dimensjoner ved sosiale medier enn de jeg nevner her. På det estetiske, geografiske og historiske feltet har vi tilgang til et enormt mangfold. Alt er med overalt, og vi kan når som helst sette stempelet vårt på det, kommentere det, eller dele egenprodusert innhold med andre.

Et problem og en løsning

Til syvende og sist representerer mangfoldet i sosiale medier et problem i seg selv, fordi det finnes verken kognitive eller kulturelle filtre som gjør det mulig å navigere på en fornuftig måte. Man er nødt til å velge vekk mesteparten, også det som er bra og interessant, for å få tid til å fokusere på noe i det hele tatt.

Ironisk nok er det eneste svaret på dette – for fag- og profesjoner – å skape egne sosiale møtesteder på nett. Sosiologen. no blir suksess om den blir brukt. Jo flere sosiologer, og jo flere sosiologiske miljøer – jo

bedre. Da må vi alle møtes på sosiologen.no, som lesere, bidragsyttere, enige, uenige – sammen kan vi skape Norges beste faglige nettsted.

Til syvende og sist representerer mangfoldet i sosiale medier et problem i seg selv, fordi det finnes verken kognitive eller kulturelle filtre som gjør det mulig å navigere alt på en fornuftig måte.

Sosiologien og samfunnet – analyse, refleksjon og kritikk

Kommentarer til Gunnar Aakvaags program for en «positiv sosiologi»



Av: Willy Gumeriussen

Aakvaag har hevdet at sosiologien (særlig i Norge) er for sterkt preget av negativ tenkning og samfunnskritikk – av samtidssosialistisk pessimisme, metodologisk

pessimisme og begrepsmessig pessimisme. Vi trenger ifølge ham en positiv sosiologi – en vending som framhever det vellykkede ved vår tids samfunn med særlig vekt på å forstå den enorme «frihetens demokratisering» som har funnet sted. Vi trenger med andre ord en samtidssosialistisk, metodologisk – og begrepsmessig optimisme i de sosiologiske analysene av vår samtid (jfr. Aakvaag 2013a, 2013b og 2013c).

Dette har skapt en viss debatt og en polarisering av posisjoner. Jeg vil starte med å hevde at Aakvaag har noen gode poenger og kan treffe en del sosiologer med sin kritikk. Den treffer også kjente klassiske bidrag til samfunnskritikk – f.eks. de dystopiske verkene «Dialektik der Aufklärung» av de marxistiske inspirerte filosofene Horkheimer og Adorno fra 1944 og «Der Untergang des Abendlandes» (2 bd., 1918–22) av den konservative Oswald Spengler. Men det virker også som en svært tendensiøs og ensidig framstilling av faget (i og utenfor Norge). Argumentasjonen blir lett retorisk og kan være til hinder for en sindig debatt om sosiologiens grunnlag og muligheter.

Det kan være greit å ha et positivt utgangspunkt i faget – å innse at vi lever i ett av de (kanskje) mest vellykkede samfunnene i menneskehetens historie, målt etter vanlige standarder for materiell velstand, utdannelsesnivå,

livslengde, demokrati og frihet. Gamle former for klasseundertrykkelse, kjønnsundertrykkelse, åpenbar utbytting, drap og voldelige konflikter er betydelig redusert i vår type samfunn. Men dette fjerner ikke behovet for å kritisere tilstander og utviklingstrekk som er

problematiske – målt med de samme standardene. Vi lever enda ikke i paradiset og det er stadig behov for en spørrende og kritisk tilnærming fra et fag som sosiologi. Moderniteten er beskrevet som en «tradition against itself» –

altså at den moderne kulturen i sitt vesen er selvgranskende og selvkritisk. I så måte har sosiologien sin naturlige plass i denne selvkritiske moderne kulturen.

Sosiologien har siden dens «unnfangelse» i første halvdel av 1800-tallet alltid hatt en oppgave i å være modernitetens «dårlige samvittighet»

Sosiologien skal selvsagt først og fremst observere, tolke og forklare

samfunnet og dets institusjoner, mekanismer og utviklingstendenser. Men sosiologien har siden dens «unnfangelse» i første halvdel av 1800-tallet alltid hatt en oppgave i å være modernitetens «dårlige samvittighet». Som samfunnsvitenskapenes «moderfag» har det vært naturlig at faget har hatt en kritisk rolle vis a vis samtiden – som en del av modernitetens selvrefleksjon. Opprinnelig var det vi i dag kaller sosiologi og samfunnsvitenskap en del av det som kaltes «the moral sciences» med klare normative ambisjoner om å bidra til sosial forbedring. På 1700 og 1800-tallet melder konsekvensene av kapitalismens utvikling, urbanisering og industrialisering seg på måter som vekker bekymring – også/særlig blant samfunnsforskere. Drukkenskap, fattigdom, elendighet, utbytting, sykdom og selv-

mord ble viktige tema for de nye fagene. En del av klassikerne våre stilte også mer generelle spørsmål om selve fundamentet for det eksisterende samfunnet og om dette grunnlaget muliggjør en vellykket samfunnsform. Og det finnes tendenser og trekk ved det senmoderne samfunnet som bør vekke alvorlig sosiologisk «bekymring» – som nyere tendenser til økte forskjeller (etter at forskjellene var under kontroll og lave i tiårene etter 2. verdenskrig), svekkelse av demokrati og økt innflytelse for kapitaliere (særlig finanskapitalens økende dominans), svekkelse av arbeiderrettigheter, økende og gjennomtrengende overvåking, droneteknologien brukt i «utenomrettslige henrettelser» og «diffus» krigføring, grenseløs vekst og forbruksøkning som skaper økende trykk på naturen med potensielt ødeleggende konsekvenser for både mennesker og andre skapninger. Man kan gjerne tale om positiv sosiologi – det å være i stand til å se de vellykkede sidene ved vår samfunnsform – hvis dette også åpner for kritikk av problematiske trekk selv om det kan være strid om det normative, verdimessige grunnlaget for en mer generell samfunnskritikk.

Hva kan utgjøre det normative grunnlaget for sosiologisk kritikk?

Hvor kan vi hente verdiene og standardene som vi kritiserer visse samfunnstrekk ut i fra? Marx og Durkheim var klare «verdi-objektivister». De mente at man kunne avlese/utlede det normative grunnlaget for samfunnskritikken fra den vitenskapelige analysen av samfunnet. De begikk dermed det som i moderne filosofi kalles et «naturalistisk mistak», de slutter fra er til bør. Kritikk er altså ikke noe problem for dem. Weber derimot (og delvis Simmel) er verdisubjektivist eller «emotivist»: Det finnes ikke noe universelt og objektivt grunnlag for verdifulderinger – kun subjektive holdninger/følelser. En nyere kritisk sosiolog/filosof som Habermas er et godt eksempel på en som har et grunnleggende positivt

(og optimistisk) blikk på vår samfunnsform, men som samtidig har prøvd å utvikle et rasjonelt normativt grunnlag for vurdering av samfunnsforhold – om de er vellykkede eller kritikkverdige. Det er dette som ligger i hans utvikling av diskursetikk. Selv om vi i vår tid ikke kan være verdimessig «naive» slik som

Marx og Durkheim (vi må akseptere pluralisme, tvil og uklarhet) så betyr ikke det at sosiologisk kritikk alltid vil være noe rent subjektivt og vilkårlig – «dette liker ikke jeg». Og selv om vi heller ikke kan følge Habermas på veien mot et nytt grunnlag for et rasjonelt og universalistisk normativt grunnlag må vi ikke nødvendigvis falle tilbake til

rent subjektive preferanser. Mange sosiologer går inn i oppdragsprosjekter der formålet nettopp er å undersøke problematiske sider ved ordninger/institusjoner, formulere kritikker og vise til endringsmuligheter. Det normative elementet ligger allerede i formuleringen av oppdraget. Slik er mye alminnelig empirisk (bindestreks-)sosiologi også kritisk i en begrenset betydning. Det handler ikke om generell og omfattende samfunnskritikk. Sosiologer kan noen ganger vise at mennesker, organisasjoner og samfunn står overfor alternative utviklingsveier. Dette er et viktig bidrag til grundigere refleksjon over valg og muligheter. De sentrale aktørene kan ikke da like enkelt dekke seg bak TINA – forestillingen om at «there is no alternative». Det er også mulig å bedrive intern kritikk: Vurdere tilstander ut i fra de verdier og standarder som er innebygget i moderne samfunnsinstitusjoner, f.eks. ideer om frihet, autonomi, medbestemmelse, verdighet. I noen tilfeller kan selvsagt menneskerettighetene være et slikt allment og ikke-subjektivt grunnlag for vurderinger av samfunnsforhold. Og i enkelte tilfeller kan man selvsagt ende opp i en «kritikk uten alternativer» der sosiologen «bare» kritiserer uten å påvise andre realistiske muligheter. Men en slik type alternativløs kritikk kan i noen tilfeller være et bidrag til erkjennelse: Vi kan

innse at noe er galt eller problematisk ut fra anerkjente verdier men at det samtidig er noe vi ikke klarer å se noen vei ut av. Vi kan dermed vise fram paradokser og indre motsetning eller spenninger i moderniteten. Det kan være viktige intellektuelle bidrag.

Hvem er så de positive (og optimistiske) og hvem er de kritiske (og pessimistiske) - for å ikke si negative – sosiologene?

Det er klart nok at det er en venstreorientert (og delvis marxistisk) inspirert sosiologi som her er mest i skuddlinjen for Aakvaags kritikk. De har ifølge ham vært så opphengt i å påvise feil, undertrykking, utstøting av forskjellige grupper at de ikke har sett det store positive bildet av et i hovedsak vel fungerende velferds- og velstandssamfunn. Men la oss se på den klassiske kilden til det meste av «kritisk samfunnsvitenskap» – Karl Marx. Var han egentlig så veldig kritisk? Har han gjort det vanskelig å se de positive utviklingstrekkene i det moderne samfunnet? Det er få sosiologer som har vært så positivt innstilt til moderne kultur og samfunn som Marx. Han står helt entydig på opplysningstidens tradisjon og hyller moderniteten for dens verdenshistoriske betydning ved at den skaper det endelige grunnlaget for et framtidig rasjonelt samfunn basert på rettferdige, rasjonelle og solidariske relasjoner frigjort fra all utbytting og (unødvendig) tvang.

Relasjonene mellom menneskene kan endelig bygges på vitenskapelig kunnskap, gjensidighet og frihet og dermed løses fra all fortidig tradisjonalisme og innskrenkninger – en frigjøring fra «landsbyidiotiet» som han kaller det. Moderne, industriell teknologi og vitenskapelige framskritt har sjelden hatt en varmere talsmann enn Marx. Det «eneste» han var grunnleggende kritisk til var den kapitalistiske organiserte økonomien – fordi den bygde på anarki og utbytting, og dermed ikke var på

høyden med en ekte og fullført modernitet. Durkheim var også kritisk til viktige samtidstendenser – særlig mangelen på organisert samhold, egoistisk individualisme og anomi. Men han mente at dette var forbigående tilstander som ville forsvinne med videre modernisering av samfunnet. Hans kritikk av

anomi er så å si et (vitenskapelig) bidrag til å videreutvikle det moderne. Slik kan vi gå gjennom mange posisjoner (marxistiske og liberale) fram til vår tid og finne en slik dobbelthet – kritikk og tilslutning til forskjellige sider

ved moderniteten, treffende formulert av Habermas i form av ideen om «det ufullendte moderne». Ser vi igjen på Marx kan vi enkelt vise at hans samfunns-/samtidssdiagnose ikke er «pessimistisk». Han presenterer klart en optimistisk samtidssdiagnose, dessuten metodologisk optimisme og begrepsmessig optimisme (eks. begrep om selvrealisering, fellesskap, frihet, rasjonalitet og vitenskapelighet), selv om hans studier framhever utbytting, klasseherredømme og fremmedgjøring i samtiden. Likeså for Durkheim. Det mest kjente begrepet fra ham er kanskje «anomi» som jo har en klart negativ ladning. Men optimismen er gjennomgående også hos ham: Begrepene om organisk solidaritet og moralsk individualisme er viktige. Hos de (mer) liberale klassikerne – Weber og Simmel – finner vi en klarere uttalt

tvil på modernitetens egentlige «mening». De er ikke «optimistisk» på den måten Marx og Durkheim er det. Vi kan tale om en tragisk-kritisk orientering. Blant de «store navnene» i samtidens sosiologi er bildet sammen satt. Habermas og Giddens leverer begge en tydelig optimistisk samtidssdiagnose med forskjellig innretning (Giddens mer individualistisk og liberalistisk enn Habermas) –

men iblandet kritikk og tvil angående visse utviklingstrekk og institusjoner. Bourdieu og Bauman representerer vel på hver sin måte pessimistiske diagnoser – og der særlig

Men la oss se på den klassiske kilden til det meste av «kritisk samfunnsvitenskap» – Karl Marx. Var han egentlig så veldig kritisk?

Det finnes (minst) én objektiv og helt fundamental grunn til at sosiologien bør bedrive alvorlig kritisk samfunnsdiagnostikk: Det kan være at den mest vellykkede samfunnsformen vi kjenner kan være i ferd med å forstyrre og destruere det naturgrunnlaget denne vellykketheten hviler på.

Bauman utvikler en slags fatalistisk kritikk av noe som han ikke uten videre tror kan endres.

Og til slutt. Det finnes (minst) én objektiv og helt fundamental grunn til at sosiologien bør bedrive alvorlig kritisk samfunnsdiagnostikk: Det kan være at den mest vellykkede samfunnsformen vi kjenner kan være i ferd med å forstyrre og destruere det naturgrunnlaget denne vellykketheten hviler på. Der Marx påsto at kapitalismen ville gå under som følge av interne motsigelser, så står vi nå overfor en situasjon der den eksisterende samfunnsformen er truet av eksterne motsigelser – at det er uforenlig med det naturgrunnlaget som hittil har gjort utvikling og velstand mulig. Dermed må vi også uunngåelig stille spørsmål om vi kan bruke dette begrepet om «vellykket samfunn» som vi tok som utgangspunkt for å tale om «positiv sosiologi». Dette handler altså om at vi trenger en naturalistisk eller materialistisk vending i sosiologien der faget må ta inn over seg kunnskaper fra det naturvitenskapelige feltet for å bedre forstå føringer, muligheter og begrensninger som følger fra det naturgrunnlag menneskeheten globalt er avhengig av for å leve i «vellykkede» samfunn.

Aakvaag selv foreslår en «moderat naturalistisk vending» (2013c) der han argumenterer for at sosiologer må akseptere og inkorporere viktige funn innen evolusjonsbiologien, genetik, nevrologi og hjerneforskning for å forklare handlingsmønstre og menneskelige levemåter. Biologiske forhold har mye større innflytelse på adferd og sosiale prosesser enn det sosiologer flest ifølge ham er villig til å godta. Dette har selvsagt møtt mye motstand og mange gode argumenter fra sosiologer. Men Aakvaag har rett i at vi som fag ikke behøver å frykte innsikter fra de naturvitenskapelige studier av menneskelige væremåter, tenkemåter og emosjonelle tilbøyeligheter – så lenge vi ikke ender opp i radikal biologisk reduksjonisme. Mitt argument her går ut på at det er en blind flekk i Aakvaags naturalistiske vending. Den gjelder bare menneskekroppen, hjerne og nevrologi – svært populære tema i dagens intellektuelle debatter. Det sosiologien trenger mer enn noen gang er en større natu-

ralistisk eller materialistisk vending som inkorporerer kunnskap om de ytre naturbetingelsene (og grensene) for senmoderne samfunnsformer.

Konklusjon: Realisme og ambivalens

Kanskje skal vi ikke uten videre erstatte pessimistiske med optimistiske samtidsskildringer m.m. slik Aakvaag vil, men heller fastholde et ganske stabilt trekk ved store deler av den mer teorienterte sosiologien – nemlig det som kan kalles «sosiologisk ambivalens». Og samtidsskildring pessimisme vs. optimisme kan erstattes (eller komplementeres) med samtidsskildring realisme. Dette tror jeg vil være et mer konstruktivt bidrag til kollektiv videreutvikling av sosiologi og sosiologisk teori.

Referanser

- Horkheimer, M. & Adorno, Th. (1944): *Dialektik der Aufklärung*, Frankfurt am Main (1971): Fisher Verlag
- Spengler, O. (1918 -1922): *Der Untergang des Abendlandes*, Zwei Bände, München: Beck Verlag
- Aakvaag, G. (2013a): *Frihet. Et essay om å leve sitt eget liv*, Oslo: Universitetsforlaget
- Aakvaag, G. (2013 b): «Farvel til gullaldersosiologien» i *Sosiologisk Tidsskrift* nr. 4, 2013
- Aakvaag, G. (2013 c): «Etter gullaldersosiologien: et alternativ» i *Sosiologisk Tidsskrift* nr. 4, 2013



Et knippe tidligere forsider

Prøv Klassekampen gratis i tre uker!

” I Klassekampen får jeg alltid noe jeg ikke hadde klart å tenke selv.

Harald Eia

” Ei lita avis kan gjere stor forskjell. Klassekampen gjer ytrings- og meningsmangfaldet større.

Hadia Tajik



Eneste
norske avis
med eget
BOKMAGASIN
hver lørdag.



**Send ABO 2741 til 1960,
eller se www.klassekampen.no**
Avisa stopper automatisk etter tre uker.